

Τομέας Ψαλτικῆς Τέχνης καὶ Μουσικολογίας
τῆς Ἀκαδημίας Θεολογικῶν Σπουδῶν Βόλου

*

Κωνσταντίνου Χαριλ. Καραγκούνη

Ο Ρόλος
τοΥ ΙωΑΝΝΟΥ ΚΟΥΚΟΥΖΕΛΗ
στην ΔΝΑΠΤΥΞΗ και ΕΣΕΛΙΞΗ
τοΥ ΧΕΡΟΥΒΙΚΟΥ ΥΜΝΟΥ

Εἰσήγηση στὸ συνέδριο
"Byzantine Music in the Middle Ages. Tradition and Reform"
ποὺ διοργάνωσε τὸ "Ινστιτοῦτο τῆς Δανίας στὴν Ἀθήνα".
Ἀθῆναι, 11-14 Νοεμβρίου 1993.

*

Έκδοτικὴ Δημητριάδος
Σειρά: τψτμ - υχκ «ἐκπαλαι» α'.

Βόλος 2016

Τομέας Φαλτικῆς Τέχνης καὶ Μουσικολογίας
τῆς Ἀκαδημίας Θεολογικῶν Σπουδῶν Βόλου

*

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΧΑΡΙΛ. ΚΑΡΑΓΚΟΥΝΗ

**Ο Ρόλος
τοΥ ΙωΑΝΝΟΥ ΚΟΥΚΟΥΖΕΛΗ
στΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΕΣΕΛΙΞΗ
ΤΟΥ ΧΕΡΟΥΒΙΚΟΥ ΥΜΝΟΥ**

Εἰσήγηση στὸ συνέδριο
"Byzantine Music in the Middle Ages. Tradition and Reform"
ποὺ διοργάνωσε τὸ "Ἴνστιτούτο τῆς Δανίας στὴν Ἀθήνα".
Ἀθῆναι, 11-14 Νοεμβρίου 1993.

*

'Εκδοτικὴ Δημητριάδος
Σειρά: τύπος - κχκ «ἐκπαλαι» α'.

Βόλος 2016

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΟΥΚΟΥΖΕΛΗ

ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΧΕΡΟΥΒΙΚΟΥ ΓΥΜΝΟΥ

Εἰσήγηση στὸ συνέδριο "Byzantine Music in the Middle Ages. Tradition and Reform" ποὺ διοργάνωσε τὸ
"Ινστιτοῦ τῆς Δανίας στὴν Ἀθήνα". Ἀθῆναι, 11-14 Νοεμβρίου 1993.

Έκδότης:

Τομέας Ψαλτικῆς Τέχνης καὶ Μουσικολογίας
τῆς Ακαδημίας Θεολογικῶν Σπουδῶν Βόλου

E-mail: tomeaspaltikis@gmail.com - Ιστοσελίδα: www.tomeaspaltikis.gr

Έπιμελητὴς ἔκδοσης:

Κωνσταντῖνος Χαριλ. Καραγκούνης

kxkaragounis8@gmail.com

Έκδοτικὴ Δημητριάδος

Σειρά: τψτμ - οχη «ἐκπαλαι» α'.

© Φεβρουάριος 2016:

Έκδοτικὴ Δημητριάδος - Κων/νος Χαριλ. Καραγκούνης

ISBN: 978-618-82128-6-2

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΧΑΡΙΛ. ΚΑΡΑΓΚΟΥΝΗ

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΟΥΚΟΥΖΕΛΗ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΧΕΡΟΥΒΙΚΟΥ ΥΜΝΟΥ

Ἄξιότιμοι κυρίες καὶ κύριοι σύνεδροι,

πρὸς ἄπος ὁ, τιδήποτε ἄλλο ἐπιθυμῶ ἐκ τῆς θέσεως αὐτῆς- νὰ εὐχαριστήσω τὸ "Ινστι-
τοῦτο τῆς Δανίας στὴν Αθήνα" καὶ τοὺς ὑπευθύνους τῆς διοργανώσεως τοῦ παρόντος
συνεδρίου γιὰ τὴν τιμήν, τὴν δποία μοῦ ἔκαμαν νὰ συμπεριληφθῶ στοὺς προσκεκλημένους
ὅμιλητές. Ἰδιαιτέρως, ἀπευθύνω εὐχαριστίες πρὸς τὸ σεβαστό μου καθηγητή, κ. Γρηγόριο
Στάθη, ὑπὲρ πασῶν "τῶν φανερῶν καὶ ἀφανῶν εὐεργεσιῶν" του πρὸς τὸ πρόσωπό μου, γιὰ τὶς
δποῖες ἐκφράζω τὴν θαδύτατη εὐγνωμοσύνη μου.

Ἄντικείμενο τῆς συντόμου αὐτῆς ἀνακοινώσεως εἶναι ἡ διαμόρφωση καὶ ἀνάπτυξη
τοῦ Χερουβικοῦ ὅμινου κατὰ τὴν περίοδο ἀπὸ τὰ τέλη του ΙΓ' ὥς καὶ τὸν ΙΔ' αἰῶνα.
Εἰδικότερα, ἐνδιαφέρει ἡ συμβολὴ του Ιωάννου Κουκουζέλη στὴν ἐξέλιξη τῶν μελοποιήσεων
τοῦ Χερουβικοῦ ὅμινου τὴν ἐποχὴν αὐτῆς.

A. ΓΕΝΙΚΑ

"Ἄς συγχωρηθῆ στὸ σημεῖο αὐτὸ μία θραχύτατη ἀναδρομὴ στὴν ἱστορία τοῦ ὅμινου,
ὅσο αὐτὴ εἶναι γνωστή.

Ο πρῶτος Χερουβικὸς ὅμινος πρέπει νὰ ἦταν θιελικὸ κείμενο (ψαλμικοὶ στίχοι) ψαλλόμενο ἀντιφωνικῶς. Ἐνας σημαντικὸς ἀριθμὸς ἐρευνητῶν θεωρεῖ πὼς ἦταν οἱ στίχοι 7-10 του Ψαλμοῦ ΚΓ' (23ου)¹ ἐκεῖνοι ποὺ πρῶτοι ἔπαιξαν ρόλο Χερουβικοῦ στὴν ἀρχέγονη, ἀδιαμόρφωτη ἀκόμη Θ.Λειτουργία. Αργότερα, καθὼς ἐνθαρρύνθηκε ἡ ὑμνογραφικὴ παραγωγὴ καὶ διηγρύνθησαν οἱ ἀκολουθίες, στὸν ψαλμὸ ἐνσωματώθηκε ἔνα τροπάριο, λαμβάνοντας τὴ μορφὴ στιχηροῦ². Αὐτό, τελικῶς, ἀποδεσμεύθηκε καὶ ἐπεκράτησε ὅταν μεταγενέστερες λατρευτικὲς ἀνάγκες ἐπέβαλαν αὐτοτέλεια τοῦ Χερουβικοῦ, ἀπήτησαν μεγαλύτερη διάρκειά του καὶ ὠδησαν σὲ μουσικὴ διαπλάτυνση καὶ ἐπομένως μελισματικὸ ἐμπλουτισμό του.

Ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ Χερουβικοῦ στὴ Θεία Λειτουργία ἔγινε ἀρκετὰ πρώιμα. Ο

¹ 7. Ἀρατε πύλας οἱ ἄρχοντες ὅμινον, καὶ ἐπάρθητε πύλαι αἰώνιοι, καὶ εἰσελεύσεται ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης.
8. Τίς ἐστιν οὗτος ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης; Κύριος ἀραταὶς καὶ δυνατός, Κύριος δυνατός ἐν πολέμῳ.
9. Ἀρατε πύλας οἱ ἄρχοντες ὅμινον, καὶ ἐπάρθητε πύλαι αἰώνιοι, καὶ εἰσελεύσεται ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης.
10. Τίς ἐστιν οὗτος ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης; Κύριος τῶν δυνάμεων αὐτὸς ἐστιν ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης.
Ψαλμὸς ΚΓ', Ψαλμὸς τῷ Δαυΐδ, τῆς μιᾶς τῶν Σαββάτων.

² Εἶναι ἀρκετὰ γνωστὴ ἡ περίπτωση τοῦ κώδικος Vatican gr.2282, (τοῦ ΣΤ' αἰῶνος) ὃπου στὴ θέση τοῦ Χερουβικοῦ ὑποσημειώνεται: "καὶ οἱ ἵεροφάλται μελωδοῦσι: στιχερὸν τροπάριον συμφώνως". H.Hausmann, HYMNUS UND TROPARION, στὸ "Jahrbuch des Staatlichen Instituts für Musikforschung", PreuBischer Kulturbesitz IV, 1971, Pg. 70, ἡ παραπομπὴ ἀπὸ Moran K. Neil, THE ORDINARY CHANTS OF THE BYZANTINE MASS, Hamburg 1975, vol. I, Pg. 98.

γνωστὸς ἴστορικός Γεώργιος Κεδρηνὸς³ διασώζει τὴν πληροφορία, πὼς "τῷ θ' ἔτει... (τῆς ήσιλείας Ἰουστίνου Β' τοῦ Νεωτέρου) ἐτυπώθη φάλλεσθαι καὶ ὁ Χερουβικὸς Ὅμινος"⁴. Φαίνεται πὼς ὁ Ἰουστῖνος, στὰ πλαίσια μίας σειρᾶς λειτουργιῶν μεταρρυθμήσεων ποὺ ἐπέβαλε⁵, μερίμνησε καὶ γιὰ τὴν εἰσαγωγὴ τοῦ ὅμινου στὴν ὁρθόδοξη λατρεία, ἐνὸς ὅμινου μᾶλλον παλαιοτέρου τῆς ἐποχῆς αὐτῆς ἐφόσον ὁ αὐτοκράτωρ δὲν ἀναφέρεται ἀπὸ τὸν Κεδρηνὸν καὶ ὡς ὁ ποιητής του. Δεδομένου δὲ ὅτι ὁ Ἰουστῖνος Β' ἔθασίλευσε ἀπὸ τὸ 565 ὥς τὸ 578 μ.Χ., ἡ καθιέρωση τοῦ ὅμινου πρέπει νὰ θεσπίστηκε τὸ ἔτος 574 μ.Χ.

Τὴν ἐποχὴν τοῦ Κουκουζέλη ἔχει πλέον ἀποκρυσταλωθῆ τὸ τελετουργικὸ στὸ σημεῖο τῆς Λειτουργίας τῶν Πιστῶν, ὅπου φάλλεται ὁ Χερουβικὸς ὅμινος, ἔχει ὀλοκληρωθῆ ἡ ὑμνογραφικὴ παραγωγὴ καὶ ἡ λατρευτικὴ πράξη ἐλάχιστα διαφέρει ἀπὸ τὴ σημερινή.

Ο Χερουβικὸς Ὅμινος εἶναι ὁ πρῶτος χρονικῶς καὶ ὁ μεγαλύτερος, ἀπὸ ποιητικῆς καὶ μουσικῆς ἐπόψεως, ὅμινος τῆς κυρίως Θ.Λειτουργίας. Καθὼς συμβαίνει καὶ μὲ τοὺς ἄλλους δύο κεντρικοὺς ὅμινους τῆς Θ.Λειτουργίας, τὸ "Τρισάγιον" καὶ τὸ "Κοινωνικόν", ὁ Χερουβικὸς ὅμινος χρησιμοποιεῖται γιὰ νὰ καλύψῃ μία εἰδικὴ πράξη μέσα σ' αὐτή. Ἔπειδεις μουσικῶς τὴ μεταφορὰ τῶν Τιμίων Δώρων ἀπὸ τὴν Πρόθεση στὴν Ἀγία Τράπεζα κατὰ τὴ "Μεγάλη Εἴσοδο". Ἔτσι τὸ Χερουβικὸ παῖζει ρόλο προσδιοριστικὸ τοῦ χαρακτῆρος τῆς κάθε Λειτουργίας γι' αὐτὸ ποικίλλει ἀναλόγως μὲ τὴν περίπτωση. Στὶς συνήθεις τελετουργίες τοῦ Ἰ. Χρυσοστόμου καὶ τοῦ Μ. Βασιλείου φάλλεται τὸ "Οἱ τὰ Χερουβίμ μυστικῶς εἰκονίζοντες...". Γιὰ τὴ Λειτουργία τῆς Μ. Πέμπτης ἔχει καθιέρωθῆ τὸ τροπάριο "Τοῦ δείπνου σου τοῦ μυστικοῦ...", στὴν ἀντίστοιχη τοῦ Μ. Σαββάτου ἐπεκράτησε ὁ ἐκ τῆς Λειτουργίας τοῦ Ἱακώβου Αδελφούμέου ὅμινος, "Σιγησάτω πᾶσα σάρξ δροτεία...", ἐνῷ τὸ "Νῦν αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν..." Θεωρήθηκε κατάλληλο γιὰ τὴ Λειτουργία τῶν Προηγιασμένων Δώρων τὴ Μεγάλη Τεσσαρακοστή.

B. Η ΠΡΟ ΚΟΥΚΟΥΖΕΛΗ ΕΠΟΧΗ.

Ἡ περίοδος ἀκμῆς τοῦ Κουκουζέλη -γιὰ νὰ ἔλθουμε στὸ κυρίως ζητούμενο- εἶναι, κατὰ κοινὴ παραδοχὴ, ἐποχὴ μουσικῶν ἔξελιξεων στὸ Βυζάντιο. Ο Ἰδιος ὁ Κουκουζέλης ἄλλωστε εἶναι ὁ κατ' ἔξοχὴν εἰσηγητὴς τῶν μελοποιητικῶν καὶ συνθετικῶν μεταρρυθμίσεων. Γιὰ τὴν περίπτωση δύμως τοῦ Χερουβικοῦ ὅμινου θὰ ἔλεγε κανείς, πὼς ἵσχυει κατὰ λέξη ἡ μαρτυρία τοῦ Μανουὴλ Χρυσάφου γιὰ τὸν "χαριτώνυμο" μαϊστορᾶ: "οὗς, εἰ καὶ μέγας τῷ ὅντις διδάσκαλος ἦν καὶ οὐδενὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ παραχωρεῖν εἴχε τῆς ἐπιστήμης, εἶπετο δ' οὖν δύμως κατ' ἵχνος αὐτοῖς καὶ οὐδέν τι τῶν ἐκείνοις δοξάντων καὶ δοκιμασθέντων καλῶς δεῖν ὥστο καινοτομεῖν διὸ οὐδὲ ἐκαινοτόμει!"⁶.

Οσον ἀφορᾶ τὴν παράδοση τῶν μελοποιήσεων τοῦ Χερουβικοῦ ὅμινου ὁ Κουκουζέλης

³ Βυζαντινὸς χρονογράφος καὶ ἴστορικός τοῦ τέλους τοῦ IA' καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ IB' αἰῶνος, συγγραφεὺς τοῦ ἔργου "ΣΥΝΟΨΙΣ ΙΣΤΟΡΙΩΝ" ὃπου διεξέρχεται τὴν ἴστορία τῆς τότε γνωστῆς ἀνθρωπότητος ἀπὸ κτίσεως κόσμου ὃς τοὺς χρόνους τῆς ἡσιλείας τοῦ Ισαακίου Κομνηνοῦ.

⁴ Κεδρηνοῦ Γεωργίου, ΣΥΝΟΨΙΣ ΙΣΤΟΡΙΩΝ, PG 121, Σελ. 748.

⁵ "Τῷ θ' ἔτει ἥρξατο Ἰουστῖνος κτίζειν τὸν ναὸν τῶν Ἄγιων Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου ἐν τῷ Ορφανοτροφείῳ. Προσέθηκε δὲ καὶ εἰς τὸν ναὸν τῶν Βλαχερνῶν τὰς δύο ἀψίδας, καὶ ἐποίησεν αὐτὴν σταυρωτὴν... Ἐπὶ τούτου ἐτυπώθη φάλλεσθαι τῇ μεγάλῃ ε' "Τοῦ δείπνου σου τοῦ μυστικοῦ", Κεδρηνοῦ Γεωργίου, ΣΥΝΟΨΙΣ ΙΣΤΟΡΙΩΝ, PG 121, Σελ. 748.

⁶ Βλ. Στάθη Θ. Γρ., ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΙ ΚΑΙ ΜΕΤΑΒΥΖΑΝΤΙΝΟΙ ΜΕΛΟΥΡΓΟΙ - ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ Ο ΚΟΥΚΟΥΖΕΛΗΣ ΚΑΙ ΜΑΪΣΤΩΡ, (ζ' μουσικολογικὴ σπουδὴ), Αθῆναι 1987, Σελ. 6 κ. ἐξ..

παραλαμβάνει ἐλάχιστες συνθέσεις τῶν πρὸ αὐτοῦ μελοποιῶν. Πρόκειται γιὰ τὰ ἔξῆς Χερουβικά, τὰ ὅποια διασώζει ἡ χειρόγραφος παράδοση⁷:

- a) Τὸ Χερουβικὸ σὲ ἦχο Πλάγιο τοῦ Δευτέρου τὸ ὅποιο διαδίδεται σὲ εὑρεία ἔκταση ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ιωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ καὶ μὲ τὸ συνήρη πρότιτλο "τοῦ ὄστιον (καὶ θεοφόρου) πατρὸς ἡμῶν Ιωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ". Η μελοποίηση αὐτὴ εἶναι θεοίων ψευδεπίγραφος. Εἶναι δύσκολο νὰ παραδεχθῇ κανείς, πὼς ἡ μελωδία ποὺ μᾶς παραδίδει εἶναι καρπὸς ἐκείνου τοῦ ὑμνογράφου. Πάντως, ἡ συχνὴ σταχυολόγησή της, τόσο ἀπὸ τὶς πρώιμες ήμεραντινὲς Ἀκολουθίες, ὅσο καὶ ἀπὸ τὶς ὑστερότερες μεταβυζαντινὲς Ἀνθολογίες καὶ Παπαδικές, ἡ ἀναφορὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Δαμασκηνοῦ, ἀλλὰ καὶ τὸ γεγονός πὼς σὲ πολλὲς περιπτώσεις ἡ ἀνθολόγηση τοῦ Χερουβικοῦ γίνεται ἀνωνύμως ὑπὸ τὶς ἐνδείξεις "παλαιόν", "κοινόν", ἔντεχνον ἢ ἀκόμη "παλατιανόν", "παλατινόν", καὶ "ὅπτο (sic) ψάλλεται εἰς τὸ παλάτιον"⁸, ὥδιον στὸ συμπέρασμα πὼς πρόκειται γιὰ μία εὐρέως ἀποδεκτὴ σύνθεση, τῆς ὅποιας ποτὲ δὲν ἀμφισθητήθηκε ἡ ἀπὸ τὸ μακρινὸ παρελθὸν αὐθεντικὴ παράδοσή της ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκκλησιαστικότητά της.

Γιὰ τὸν τρόπο μουσικῆς ἀποδόσεως τῆς μελοποιήσεως ὅλες σχεδὸν οἱ ήμεραντινὲς πηγὲς συμφωνοῦν, πὼς ψάλλεται "ἀπὸ χοροῦ". Τέλος, σημειώνεται ἐδῶ, πὼς τὸ Χερουβικὸ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ιωάννου Δαμασκηνοῦ ἀπαντᾶ δύο φορὲς διασκευασμένο στὰ τέλη τοῦ ΙΣΤ' καὶ στὸν ΙΖ' αἰῶνα ἀπὸ τοὺς Αντώνιο Ἐπισκοπόπουλο καὶ Βενέδικτο Ἐπισκοπόπουλο ἀντιστοίχως, συμφώνως πρὸς τὴν κρητικὴ ψαλτικὴ παράδοση. Ἐπίσης καλλωπίζεται ἀπὸ τὸ Γερμανὸ ἐπίσκοπο Νέων Πατρῶν στὸ δεύτερο ἥμισυ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος καὶ θέματα ἔχει ἔξηγημῆ στὴ Νέα Μέθοδο Σημειογραφίας ἀπὸ τὸ Γρηγόριο Πρωτοψάλτη καὶ τὸ Χουρμούζιο Χαρτοφύλακα, στὸν αὐτόγραφο κώδικα τοῦ τελευταίου Μ.Π.Τ. 705.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ :

Στὸν πίνακα A' παρακολουθεῖ κανεὶς τὴν ἀδιάκοπη (ἀπὸ τὸν ΙΔ' ὡς τὸν ΙΘ' αἰῶνα) ροή ἀνθολογήσεως τοῦ Χερουβικοῦ τοῦ ψευδο-Δαμασκηνοῦ στὶς μουσικὲς πηγές. Ἐδῶ φαίνεται καὶ σὲ ποιοὺς κώδικες ἀνθολογεῖται τὸ παρὸν μέλος ἀπὸ τὸν ΙΔ' ἔως καὶ τὸν ΙΗ' αἰῶνα. Καμιὰ πενηνταριὰ ἐπιπλέον εἶναι οἱ περιπτώσεις κωδίκων τοῦ α' τετάρτου τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, ὅπου σταχυολογεῖται ἡ σύνθεση. Αξιοσημείωτο εἶναι, ἔξαλλου, τὸ γεγονός, πὼς στὸν κώδικα E.B.E. 2458 ἡ ἐν λόγῳ σύνθεση παραδίδεται ἀνωνύμως (ἡ ἀναγνώρισή της ἔγινε μὲ τὴ θοήθεια τῆς ταυτίσεως τῶν θέσεων).

- b) Ο Ιωάννης Γλυκύς, Πρωτοψάλτης καὶ διδάσκαλος τῆς Ψαλτικῆς, πρόσωπο τὸ ὅποιο ὁ καθηγητὴς κ.Στάθης ταυτίζει μὲ τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη Ιωάννη ΙΓ' τὸν Γλυκύ (1315 - 1320)⁹, ὑπῆρξε, ὡς γνωστόν, διδάσκαλος τοῦ Κουκουζέλη καὶ, ἐπομένως, μποροῦμε νὰ ὑποθέσουμε, πὼς εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὅποιος διαμόρφωσε τὸ μουσικὸ χαρακτήρα καὶ τὴν προσωπικότητα τοῦ τελευταίου.

Οἱ χειρόγραφες πηγὲς παραδίδουν δύο ὡς τέσσαρα χερουβικὰ στὸ ὄνομα τοῦ

⁷ Τὰ στοιχεῖα ποὺ ἀκολουθοῦν θασίζονται στὴν ἔρευνα ἐπὶ 1500 περίου -ώς τὴ στιγμὴ αὐτή- μουσικῶν χειρογράφων, καλύπτουν δὲ ἔνα φάσμα 450 περίου μικρῶν καὶ μεγάλων θιελισμάτων καὶ συλλογῶν. Δὲ συμπεριλαμβάνονται οἱ θιελισμῆκες τῶν Μονῶν Αγίας Αἰκατερίνης στὸ Σινᾶ, Μεγίστης Λαύρας, Βατοπεδίου, Ζωγράφου, Χιλανδαρίου στὸ Ἀγιον Ὄρος καὶ μερικὲς ἀκόμη.

⁸ E.B.E. 2458, τοῦ ἔτους 1336, φ.165b-166a, 6λ. Στάθη Θ. Γρ., Η ΑΣΜΑΤΙΚΗ ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΟΠΩΣ ΚΑΤΑΓΡΑΦΕΤΑΙ ΣΤΟΝ ΚΩΔΙΚΑ ΕΒΕ 2458 ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1336, Θεσσαλονίκη 1989, Σελ. 184.

⁹ 6λ. Στάθη Θ. Γρ., BYZANTINOI KAI METABYZANTINOI MELOURGOI - IOANNHES PAPADOPΟΥΛΟΣ Ο KOUKOZELΗS KAI MAISTΩP, (c' μουσικογιακὴ σπουδὴ), Αθῆναι 1987, Σελ. 4.

Γλυκέος. Τὸ ἔνα ἀπὸ αὐτά, ποὺ δηλώνεται στὸν **Πλάγιο τοῦ Πρώτου ἥχο**, φέρει σημειογραφία παρόμοια μὲ ἔνα ἀπὸ τὰ Χερουβικὰ σὲ ἥχο Πλάγιο τοῦ Δευτέρου τοῦ ἴδιου μελουργοῦ. Ἀν καὶ ἀνθολογεῖται σὲ ἀρκετὰ χειρόγραφα, εἶναι πολὺ πιθανὸν νὰ πρόκειται γιὰ μία ἀπὸ τὶς συνήθεις περιπτώσεις συγχύσεως, ποὺ ἀπαντοῦν στὶς πηγές, ἵσως λόγω τῆς δμοιότητος τὴν δοπία παρουσιάζει σὲ κάποιους γραφεῖς ὁ σχεδιασμὸς τοῦ <α> μὲ τὸ <β> στὶς ἀντίστοιχες μαρτυρίες τῶν Πρώτων καὶ τῶν Δευτέρων ἥχων, κυρίως στοὺς πρώιμους αἰῶνες (ΙΔ'-ΙΣ'). Ἀπὸ τὴν ἄλλη ὅμως πλευρά, τὸ σφάλμα στὴ μαρτυρία τοῦ ἥχου εἶναι κάπως ὑπερβολικὴ ὑπόθεση, εἰδικὰ γιὰ γραφεῖς οἱ δποῖοι ἦσαν παραλλήλως ψάλτες καὶ διποτέρης τοῦτον σὲ θέση νὰ ἐντοπίσουν στὴν πράξη καὶ νὰ διορθώσουν μία τέτοια ἀντιγραφικὴ ἀβλεψία στὴν παρασήμανση. Ἐντούτοις, ὡς τὴ στιγμὴ αὐτὴ δὲν ἔχει ἐπισημανθῆ κώδικας, ὅπου παρατίθενται ταυτοχρόνως καὶ τὰ δύο Χερουβικά (τοῦ Πλαγίου τοῦ Πρώτου καὶ τοῦ Πλαγίου τοῦ Δευτέρου), πράγμα τὸ δποῖο ἥστειλε σὲ κάποιες ὑποψίες, ἐγείροντας ἀμφιβολίες γιὰ τὴν πατρότητα τοῦ μέλους στὸν Πλάγιο τοῦ Πρώτου ἥχο.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ Χερουβικὸ στὸν Πλάγιο τοῦ Πρώτου, τοῦ δποῖοι ή ὑπαρξὴ σημειώνεται ἐδῶ μὲ ἐπιφύλαξη, ἀναφέρονται δύο ἦ καὶ τρεῖς ἀκόμη μελοποιήσεις τοῦ Χερουβικοῦ ὑμνου ἀπὸ τὸν Ἰωάννη Γλυκύ, ὅλες σὲ ἥχο **Πλάγιο τοῦ Δευτέρου**. Ἡ πρώτη εἶναι ἐκείνη ποὺ παρασημαίνεται μὲ παραπλήσια σημειογραφία μὲ τὸ Χερουβικὸ τοῦ Πλαγίου τοῦ Πρώτου ἥχου γιὰ τὸ δποῖο ἔγινε λόγος ἀνωτέρω. Ἡ σύνθεση ὅμως σὲ Πλάγιο τοῦ Δευτέρου εἶναι ἰδιαίτερα διαδεδομένη στὴ χειρόγραφο παράδοση, εἶναι μάλιστα ἡ περισσότερο ἀνθολογημένη ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὶς δύο ἄλλες ὅμοιης. Γι' αὐτὴν τὴν μελοποίηση καθὼς καὶ γιὰ τὴν ἀμέσως ἐπόμενη, δὲν τίθεται καμία ἀμφιβολία, πὼς πρόκειται γιὰ ἔργα τοῦ Ἰωάννου Γλυκέος.

Ἡ δεύτερη μελοποίηση τοῦ Γλυκέος σὲ ἥχο Πλάγιο τοῦ Δευτέρου εἶναι ἡ σπουδαία περίπτωση τοῦ λεγόμενου "ἀσματικοῦ" Χερουβικοῦ. Αὔτὸ στὶς πηγὲς συνοδεύεται ἀπὸ χαρακτηρισμοὺς "ἀσματικὸν δίχορον", "Παλατινόν", "Παλατινόν", "Κωνσταντινουπολίτικον", "καθὼς ψάλλεται ἐν Κωνσταντινουπόλει"¹⁰, ἐνῶ κάποιες φορὲς δηλώνεται σὲ Δεύτερο ἥχο. Λεπτομερὴ περιγραφὴ τοῦ "ἀσματικοῦ" Χερουβικοῦ δίδει ὁ D. Conomos¹¹ χωρὶς ὅμως νὰ ταυτίζει τὸ μελοποιό του. Σημειώνει μόνο, πὼς τουλάχιστον πέντε μουσικοὶ συνέθαλαν στὴν τελικὴ διαμόρφωσή του, τὸ χαρακτηρίζει ὡς "καλοφωνικὸ ροτρουρρί", πιστεύει δὲ πὼς ἔνα τρίτο χέρι ἐργάστηκε γιὰ νὰ συνδυάσῃ τὰ "ἀπὸ χοροῦ" καὶ τὰ "μονοφωνάρικα" μέρη μὲ τὰ "χρατήματα" καὶ τὶς λοιπὲς "παρεμβολές". Γιὰ τὸν Conomos τὸ τρίτο αὐτὸ χέρι πρέπει νὰ ἦταν εἴτε τοῦ Μιχαήλ Ἀνεώτου εἴτε τοῦ Μοσχιανοῦ.

"Οπου τὸ "ἀσματικὸν" Χερουβικὸ ἀνθολογεῖται ἀνωνύμως, δηλώνονται: σαφῶς οἱ παρεμβολὲς τοῦ Ἰωάννου Γλυκέος. Αὔτες ἄλλωτε εἶναι μονοφωνάρικα μέρη ("καὶ τῇ ζωοποιῷ...", "ὧς τὸν Βασιλέα..."), ἄλλες πάλι φορὲς ἀφοροῦν "ἥχηματα" καὶ "χρατήματα". Ὁμως σὲ πολλοὺς κώδικες, ἀπὸ τὸν ΙΔ' αἰῶνα ἀκόμη, διόλκηρη ἡ μελοποίηση ἀποδίδεται στὸν Ἰωάννη Γλυκύ. Βεβαίως, στὶς περιπτώσεις αὐτὲς ἐπισημαίνονται ἀπὸ τοὺς γραφεῖς οἱ κάθε εἰδίους παρεμβολές ἄλλων μελοποιῶν.

Ἡ ἀνθολόγηση τοῦ "ἀσματικοῦ" Χερουβικοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Γλυκέος καλύπτει διόλκηρο τὸ φάσμα τῆς χειρογράφου παραδόσεως ἀπὸ τὸν ΙΔ' ὡς καὶ τὸν ΙΘ' αἰῶνα. Ἀπὸ τὸν ΙΕ' αἰῶνα καὶ ἐντεῦθεν -δειλὰ στὴν ἀρχή- ἡ σύνθεση παραδίδεται αὐτονομημένη, μὲ τὴ συνήθη δομὴ τῶν λοιπῶν Χερουβικῶν χωρὶς

¹⁰ 6λ. Χατζηγιακούμη Κ. Μανόλη, ΜΟΥΣΙΚΑ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ (1453-1832), τόμος Α', Άθηναι 1975, Σελ. 281.

¹¹ 6λ. Conomos Dimitri, BYZANTINE TRISAGIA AND CHEROUBIKA OF THE FOURTEENTH AND FIFTEENTH CENTURIES, Thessaloniki 1974, Pg. 123.

"παρεμβολές" καὶ "παρεκβολές". Ὅσο δὲ πλησιάζουμε τὸν ΙΘ' αἰῶνα φέρει -σχεδὸν πάντοτε- τὴν ἔνδειξην "Δυσικόν" ἢ "ἐντεχνον". Τὸν ΙΖ' αἰῶνα διασκευάζεται καὶ αὐτὸς συμφώνως πρὸς τὴν κρητικὴν μουσικὴν παράδοσην ἀπὸ τὸν Πρωτοψάλτη Χάνδακος Δημήτριο Νταμία. Στὸν κώδικα Μ.Π.Τ. 705 τοῦ Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος παραδίδεται ἐξηγημένο στὴ Νέα Μεθοδο, ὅμως μὲ τὴν ἔνδειξην -ἐκ παραδρομῆς- "Ιωάννου Κλαδᾶ". Η ἴδια ἐσφαλμένη ἔνδειξη ἔχει σημειωθῆναι καὶ στὸ ἐπόμενο ὅμοργο Χερουβικὸν τοῦ Ιωάννου Γλυκέος.

Οπως προτείνει δὲ Conomos, τὸ "ἀσματικὸν" Χερουβικὸν τοῦ Γλυκέος, τόσο στὴν ἔκτενή, ὅσο καὶ στὴ συνεπτυγμένη του μορφή, ἥταν μελοποίηση ποὺ ἐχρησιμοποιεῖτο στὶς ἐπίσημες Λειτουργίες τοῦ Βυζαντίου καὶ τῆς μεταβυζαντινῆς περιόδου.

Τέλος, γιὰ νὰ ἀναφερθῆ κανεὶς στὸ τρίτο Χερουβικὸν σὲ ἥχο πλάγιο τοῦ Δευτέρου, ποὺ φέρεται στὸ ὄνομα τοῦ Γλυκέος καὶ γιὰ νὰ ἀποδεχθῇ τὴν ὑπαρξήν του ἔχει μόνο μία δυνατότητα, τὴν προσφυγὴν στὶς πηγές. Έτσι, οἱ κώδικες:

Κουτλουμουσίου 399,	μέσα ΙΔ' αἰ.,
Μεγίστης Λαύρας 590,	μέσα ΙΗ' αἰ., (τὸ ἔτος 1741),
Μ.Π.Τ. 403,	6' ὥμισυ ΙΗ' αἰ., (τὸ ἔτος 1771),
Μεγίστης Λαύρας 1024,	6' ὥμισυ ΙΗ' αἰ., (τὸ ἔτος 1788),

εἶναι οἱ τέσσαρες μοναδικὲς περιπτώσεις ὅπου ἀπαντοῦν συγκεντρωμένα καὶ τὰ τρία Χερουβικὰ τοῦ Ιωάννου Πρωτοψάλτου στὸν Πλάγιο τοῦ Δευτέρου ἥχο. Βέβαια, ὅμηιουργεῖ πρόσδηλημα τὸ χάσμα ἀπὸ τὸν ΙΔ' ὡς τὸν ΙΗ' αἰῶνα, κατὰ τὸ ὅποιο πάμπολλοι κώδικες ἀνδολογοῦν τις δύο, κανένας ὅμως δὲν παρουσιάζει παραλλήλως καὶ τὶς τρεῖς μελοποιήσεις.

Τὸ τρίτο Χερουβικὸν σὲ ἥχο Πλάγιο τοῦ Δευτέρου γιὰ τὸ ὅποιο γίνεται λόγος ἐδῶ εἶναι κάπως συντομώτερο ἀπὸ τὰ ἄλλα δύο καὶ ὅταν ἀνδολογεῖται στὶς μουσικὲς πηγὲς δὲ φέρει καμία ἄλλη ἔνδειξη παρὰ μόνο αὐτὴ τοῦ μελουργοῦ του.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ :

Στὸν πίνακα Β' παραχολουθεῖ κανεὶς τὴν ἀδιάκοπη (ἀπὸ τὸν ΙΔ' ὡς τὸν ΙΘ' αἰῶνα) ροή ἀνδολογήσεως τῶν Χερουβικῶν τοῦ Ιωάννου Γλυκέος στὶς μουσικὲς πηγές.

γ) Τὸ Χερουβικὸν σὲ ἥχο Δεύτερο τοῦ Μανουὴλ Άγαλλιανοῦ τοῦ Δομεστίκου εἶναι μία ἀκόμη μελοποίηση τοῦ λειτουργικοῦ αὐτοῦ ὅμινον. Παρότι δὲν εἶναι ἕδαιο ὃν ὁ Άγαλλιανὸς ἀνήκει στὴν πρὸ ἥτην μετὰ τὸν Κουκουζέλη ἐποχή, ἥ σύνθεσή του πρέπει νὰ εἶναι λίγο παλαιότερη ἥ σχεδὸν σύγχρονη μὲ ἐκείνη τοῦ Μαϊστοροῦ. Αὐτὸν εἰκάζεται ἀπὸ τὸν μοναδικὸν αὐτόγραφο κώδικα του τὸν Ε.Β. Ε. 2454 ποὺ χρονολογεῖται στὶς ἀρχές τοῦ ΙΔ' αἰῶνος καὶ ἀπὸ τὸ ὅτι ἔργα του ἀναφέρονται στὸ χρονολογημένο κώδικα τοῦ ἔτους 1336, τὸν Ε.Β.Ε. 2458.

Κατὰ ἓνα θαυμαστὸ τρόπο, τὸ Χερουβικὸν τοῦ Άγαλλιανοῦ παραδίδεται μὲ ἀδιάκοπη ροή ἀπὸ τὸ πρῶτο ὥμισυ τοῦ ΙΔ' αἰῶνος ὡς καὶ τὸν ΙΘ' αἰῶνα, δόποτε ἐξηγεῖται στὴ Νέα Μέθοδο Σημειογραφίας τόσο ἀπὸ τὸ Χουρμουζίο στὸν κώδικα Μ.Π.Τ. 704, ὅσο καὶ ἀπὸ ἄλλους ἐξηγητές, ὅπως ὁ ἀγνωστος κωδικογράφος τοῦ ὑπὸ ἀριθμὸν 1943 χειρογράφου τῆς Εὐνικῆς Βιβλιοθήκης. Ακόμη, ἥ μελοποίηση ἔτυχε διασκευῆς σύμφωνα μὲ τὴν κρητικὴν παράδοση τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, ἀπὸ τὴν οἰκογένεια τῶν Κρητῶν ἰερέων καὶ μουσικῶν, τῶν Επισκοποπούλων.

Ως τὸν ΙΖ' αἰῶνα τὸ Χερουβικὸν τοῦ Άγαλλιανοῦ ἀνδολογεῖται μὲ τὴν ἔνδειξη "ἀσματικόν". Απὸ τὸν ΙΖ' αἰῶνα κι ἐντεῦθεν ἀπαντοῦν πολὺ συχνὰ οἱ προσδιορισμοὶ "ἐντεχνον" καὶ "φιλορικόν".

ΣΗΜΕΙΩΣΗ :

Στὸν πίνακα Γ' παραχολουθεῖ κανεὶς τὴν ἀδιάκοπη (ἀπὸ τὸν ΙΔ' ὥς τὸν ΙΘ' αἰῶνα) ροή ἀνθολογήσεως τοῦ Χερουβικοῦ τοῦ Μανουὴλ Ἀγαλλιανοῦ στὶς μουσικὲς πηγές.

Αὐτὲς εἶναι οἱ τέσσαρες-πέντε ὅλες κι ὅλες περιπτώσεις μελοποιήσεων τοῦ Χερουβικοῦ υμνου κατὰ τὴν πρὸ τοῦ Ιωάννου Κουκουζέλη ἐποχὴ ἢ γύρω ἀπὸ αὐτή. Αὐτὸς εἶναι καὶ τὸ ὑπόδιαμρο πάνω στὸ ὅποιο πρέπει νὰ θεωρηθῇ, πὼς πάτησε ὁ Ιωάννης Παπαδόπουλος Κουκουζέλης, ὁ Μαϊστωρ, γιὰ νὰ συνεχίσῃ τὴ μουσικὴ του προσφορᾶ.

Γ. ΤΟ ΧΕΡΟΥΒΙΚΟ ΤΟΥ ΚΟΥΚΟΥΖΕΛΗ.

"Ἄς ἔλθῃ ὅμως ὁ λόγος στὸν ἴδιο τὸ Ιωάννη Κουκουζέλη.

"Οπως σημειώθηκε ἀρχικῶς, ὁ Κουκουζέλης δὲν ὑπῆρξε ὁ μεγάλος καινοτόμος, ὃσον ἀφορᾶ τὴν ἔξελιξη τοῦ Χερουβικοῦ υμνου. Εἶναι φανερό, πὼς ὁ ἴδιος δὲ θέλησε νὰ παραβιάσῃ τὰ μέχρι τότε κρατοῦντα ἐκκλησιαστικὰ ἥδη σύμφωνα μὲ τὰ ὅποια, ὁ Χερουβικὸς υμνος ἔπρεπε νὰ εἶναι μελοποιημένος στὶς ἀρχαιότατες χρωματικὲς κλίμακες τοῦ Πλαγίου τοῦ Δευτέρου καὶ τοῦ κυρίου του ἥχου, τοῦ Δευτέρου. Ἀρκούμενος δὲ προφανῶς στὴ μελοποιητικὴ δραστηριότητα τοῦ καθηγητοῦ του Ιωάννου Γλυκέος, μᾶς παρέδωσε μία μόνο μελοποίηση τοῦ "Οἱ τὰ Χερουβίμ...", καὶ μία τοῦ Χερουβικοῦ υμνου τῆς Θείας Λειτουργίας Προηγιασμένων Δώρων, τοῦ "Νῦν αἱ Δυνάμεις..." -καὶ οἵ δύο σὲ ἥχο Πλάγιο τοῦ Δευτέρου-, γιὰ τὴν τελευταία ὅμως δὲ θὰ γίνη ἰδιαίτερος λόγος ἐδῶ.

"Οπως καὶ τὰ προηγούμενα Χερουβικά, ἡ μελοποίηση τοῦ Κουκουζέλη ἀνθολογεῖται ἀδιάκοπα ἀπὸ τὸν ΙΔ' ὥς τὸν ΙΘ' αἰῶνα. Ἐχει ἔξηγηθῇ ἀπὸ τοὺς διδασκάλους τῆς Νέας Μεδόδου καὶ ἐκδόθηκε ἀπὸ τὸν Ἀγαθάγγελο Κυριαζίδη, στὸ ιιθλίο του ΕΝ ΑΝΘΟΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΤΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ, τὸ ὅποιο ἐκυκλοφόρησε στὴν Κωνσταντινούπολη τὸ ἔτος 1896. Τὸ περίεργο ἐδῶ εἶναι, πὼς ἀπουσιάζει ἀπὸ τὸν κώδικα Ἐ.Β. Ἐ. 2458. Ἡ παλιότερη ἐπώνυμη ἀνθολόγηση τοῦ ἔργου ἐπεσημάνθη στὸ μουσικὸ κώδικα Ἐ.Β. Ἐ. 2454 τοῦ α' ἡμίσεος τοῦ ΙΔ' αἰῶνος.

Τὸ Χερουβικὸ τοῦ Κουκουζέλη ἀνθολογεῖται κυρίως μὲ τὴν ἀναγραφή: "κύρι Ιωάννου Κουκουζέλη, τὸ καλούμενον παλατιανόν" ἢ "παλατινόν". Μερικὲς φορὲς δὲν ἀναφέρεται διόλου τὸ ὄνομα τοῦ μελοποιοῦ. Ο κωδικογράφος ἀρκεῖται στὸ ἀπλὸ "τοῦ Μαϊστορος", σὲ ἄλλες ὅμως περιπτώσεις ὁ πρότιτλος εἶναι ἐκτενέστερος, ἐπομένως περισσότερο περιεκτικὸς καὶ περιγραφικός: "Ἐτερον χερουβικὸν εἰς ἥχον πλ.β', τοῦ ὅσιου καὶ θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν Ιωάννου τοῦ Κουκουζέλους καὶ μαϊστορος, τὸ λεγόμενον Παλατιανόν, ἐντεχνον καὶ δύσκολον, πλ.β'". Δὲ λείπουν ὅμως καὶ περιπτώσεις κατὰ τὶς ὅποιες τὰ εὐκόλως ἐννοούμενα παραλείπονται. Τότε ἀρκεῖ μόνον ἡ ἔνδειξη "τὸ Παλατιανόν".

Στὸ σημεῖο αὐτὸ ἀς γίνη σύντομος λόγος γιὰ τὸ περίφημο "Παλατιανόν μέλος". Ο χαρακτηρισμὸς "Παλατιανόν" ἢ "Παλατινὸν" συνώδευε καὶ χαρακτήριζε τὰ Χερουβικά:

- α) τοῦ ψευδο-Δαμασκηνοῦ¹²,
- β) ἔνα ἀπὸ τὰ Χερουβικὰ τοῦ Ιωάννου Γλυκέος¹³,
- γ) τοῦ Ἀγάθωνος, ἀδελφοῦ τοῦ Ξένου Κορώνη (μεταγενέστερο),
- δ) τοῦ Ιωάννου Λαμπαδαρίου του Κλαδᾶ¹³ (λίγο ἀργότερα),
- ε) ὡς καὶ τοῦ Θεοφάνους Καρύκη¹⁴ (ἀρκετὰ μεταγενέστερο).

Ἐντούτοις, ὅσες φορὲς σημειώνεται ἡ ἔνδειξη χωρὶς τὸ ὄνομα τοῦ μελοποιοῦ ὑπονοεῖται ὁ

¹² 6λ. τοὺς σχετικοὺς πίνακες.

¹³ Στὸν κώδικα Ἐ.Β. Ἐ. 2444.

¹⁴ Στὸν κώδικα Μεγίστης Λαύρας 594.

Κουκουζέλης καὶ ἀνθολογεῖται τὸ δικό του Χερουβικό (հεβαίως, ὅχι χωρὶς ἔξαιρέσεις).

Κάτι ἀκόμη γιὰ τὸ "Παλατιανὸν μέλος". Ἡ ἐνδειξη ἀναφέρεται στὴν τοπικὴ προέλευση τῆς μελοποιήσεως, δηλώνει προφανῶς τὴν χρήση της στὸ "Παλάτιον", ἀπὸ τοὺς παλατιανοὺς Πρωτοψάλτες καὶ κακῶς ἔχει ἐπικρατήσει νὰ θεωρεῖται ὡς "Παλατιανόν" τὸ μέλος τοῦ νενανώ. Τὸ Χερουβικὸ τοῦ Κουκουζέλη δὲ συνηγορεῖ, ὥστε νὰ ἔξαχθῇ ἕνα τέτοιο συμπέρασμα, δεδομένου ὅτι τὸ ἴδιο δὲν εἶναι γραμμένο σὲ μέλος νενανώ¹⁵ καὶ αὐτὸ ἀποδεικνύεται τόσο ἀπὸ τὴν παλαιὰ σημειογραφία, ἡ ὁποία σὲ καμία περίπτωση δὲ μαρτυρεῖ τὴν τρίφωνη ἀνάθαση τοῦ νενανώ. Καὶ ιεβαίως, οἱ ἔξηγήσεις τῶν Χερουβικῶν αὐτῶν στὴ Νέα Μέθοδο Σημειογραφίας εἶναι φυσιολογικῶς στὸν Πλάγιο τοῦ Δευτέρου ἥχο¹⁶.

"Αλλη ἐπισήμανση ποὺ πρέπει νὰ γίνη εἶναι, πὼς σὲ ἐλαχίστους κώδικες τῶν IZ', IH' αἰώνων ἀνθολογεῖται ἕνα Χερουβικὸ σὲ ἥχο Πλάγιο τοῦ Πρώτου, ποὺ ἀποδίδεται στὸν Κουκουζέλη. Ὁ κώδιξ Λειψῶνος 258, τοῦ ἔτους 1527, μαρτυρεῖ μὲ ιεβαίοτητα: ""Ἐτερον Χερουβικόν, πολυώνυμον, πλὴν τὸ βέβαιόν ἐστι τοῦ Κουκουζέλη". Σταδιακῶς, ὅμως, ἀρχίζει νὰ ἐμπλέκεται τὸ ὄνομα τοῦ Κωνσταντίνου ἐξ Ἀγχιάλου (τὸν IZ' αἱ.). Αρχικῶς, σημειώνεται πὼς τὸ Χερουβικὸ αὐτὸ σὲ ἥχο Πλάγιο τοῦ Πρώτου εἶναι τοῦ Μαϊστορος καὶ ἀπλῶς καλλωπίζεται ἀπὸ τὸν Κωνσταντίνο. Σὲ ἄλλη περίπτωση, δὲ καλλωπισμὸς χαρακτηρίζεται ὡς "σύντμηση" (συντμητικὴ παρέμβηση) τοῦ ἐξ Ἀγχιάλου Κωνσταντίνου ("συνετμήθη ὑπό...")¹⁷. Οσο δὲ ἀπομακρύνομαστε ἀπὸ τὴν ἐποχὴ δράσης τοῦ Κουκουζέλη, τόσο οἱ γραφεῖς εἶναι ιεβαίοι, πὼς ὁ τελευταῖος δὲν ἔχει καμία σχέση μὲ τὸ Χερουβικὸ αὐτό. Στὸ ἔξης, ἀνθολογεῖται ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Κωνσταντίνου, ὥσπου ἡ μαρτυρία τοῦ κώδικος Ε.B. E. 927 διαφωτίζει πλήρως τὴν ὑπόθεση. Ἡ μελοποίηση ἀποδίδεται στὸν Κωνσταντίνο, στὴ δὲ δεξιὰ ὥα τοῦ χειρογράφου διευκρινίζεται: "Τὸ παρὸν Χερουβικὸν εὔρον εἰς τὸ ἴδιόχειρον αὐτοῦ βιβλίον (ἐνν. τοῦ Κωνσταντίνου) λέγοντος Ιωάννου Κουκουζέλη". Καθὼς φάίνεται, ὁ Κωνσταντίνος, στὴν προσπάθειά του νὰ διατηρήσῃ τὴν ἀνωνυμία του, δημιουργησε δῆλο αὐτὸ τὸ ζήτημα περὶ ὑπάρξεως Χερουβικοῦ τοῦ Κουκουζέλους σὲ ἥχο Πλάγιο τοῦ Πρώτου. Σήμερα εἶναι ιεβαίο, πὼς πρόκειται γιὰ φυεδεπίγραφη σύνθεση.

"Ας ἐπανέλθουμε ὅμως τώρα καὶ πάλι στὸ ἀδιαμφισβήτητο Χερουβικὸ τοῦ Ιωάννου Κουκουζέλους σὲ ἥχο Πλάγιο τοῦ Δευτέρου.

Ἡ μορφολογικὴ παρατήρηση τῆς σημειογραφίας τοῦ ἔργου (ἡ Μέση Πλήρης Σημειογραφία) ὀδηγεῖ σὲ διεξαγωγὴ πολὺ χρήσιμων συμπερασμάτων.

Τὸ Χερουβικὸ ἔχει ἕνα μέτριο καλλωπισμὸ καὶ γενικῶς μία ἰσορροπημένη μελωδικὴ μεταχείρηση, χαρακτηριστικὰ τοῦ τύπου κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα. Θεμελιώνεται στὴ ιάση τοῦ Πλαγίου τοῦ Δευτέρου ἥχου καὶ μόνον ἡ καταληκτήρια φράση του εἶναι στὸ νενανώ. Τὸ μελοποιὸ -εἶναι φανερό- ἐνδιαφέρει ἀμεσαὶ ἡ συμμετοχὴ τοῦ ἐκκλησιάσματος -ἄν ὅχι στὰ ψαλλόμενα- τούλαχιστον στὴν κατανόηση τοῦ ποιητικοῦ κειμένου τοῦ ὅμινου. Γιὰ νὰ πετύχῃ τὸ σκοπό του ὁ Κουκουζέλης χρησιμοποιεῖ δύο ἔργαλεῖα:

α) Τὴν ἐπανάληψη λέξεων ἢ φράσεων. π.χ. "καὶ τῇ- καὶ τῇ ζωοποιῷ" / Στὴ λέξη "τρισάγιον" ἔχουμε τριπλὴ ἐπανάληψη (ὅπωσδήποτε γιὰ νὰ τονίσῃ τὴ λέξη ἐμφαντικότερα): "τὸν τριχι- τὸν τρισάγιο-χον- τὸν τρισάγιον" / Διπλὴ ἐπανάληψη παρατηρεῖται στὶς λέξεις: "ὑμνο-νε-ο ὅμινον" / "πάσαν- πάσαν" / "ἀποθώμεθα-χα-μεθα μέριμνα- μεθα μέριμναν" καὶ τὸ τριπλὸ "ἀλληλούϊα".

β) Τὴν ἐπανάληψη μουσικῶν θέσεων. Συγκεκριμένα: Στὴν ἐναρξη "Οἱ τὰ

¹⁵ Γιὰ τὸν ἴδιο λόγο, οὕτε καὶ τὰ Χερουβικὰ τοῦ φυεδο-Δαμασκηνοῦ καὶ τοῦ Ιωάννου Γλυκέος, τὰ διοῖα φέρουν τὸ χαρακτηρισμὸ, συνηγοροῦν σὲ κάτι τέτοιο.

¹⁶ 6L. φωτογραφίες ὑπ' ἀριθμὸν 1 καὶ 2, ἀντιστοίχως.

¹⁷ Στὸν κώδικα Μεγίστης Λαύρας 790.

Χερουβίμ" είσάγεται μία σύντομη σχετικώς μελωδία, μὲ ἀφετηρίᾳ τὴν τονικότητα τοῦ νεγκέανες (Πα) καὶ κατάληξη στὴν ύποτονική. Συντίθεται ἀπὸ θέσεις τρομικού, λυγίσματος, ἀντικενώματος, ψηφιστοῦ καὶ πιάσματος. Η ἴδια θέση χρησιμοποιεῖται σχεδὸν αὐτούσια, μὲ ἐλάχιστες διαφοροποιήσεις- σὲ ἀκόμη περιπτώσεις, στὸ "-σάγιον" τοῦ ἐπιθέτου "τρισάγιον", στὸ "προσά-", ἀλλὰ καὶ στὸ "-δοντες" τῆς μετοχῆς "προσάδοντες", στὸ "ἀποθώ-" τοῦ ρήματος "ἀποθώμεθα". Η συγκεκριμένη ἀλληλουχία θέσεων φαίνεται, πὼς προετοιμάζει τὴν ἐπόμενη ἀλληλουχία θέσεων (μεγαλύτερη αὐτῆς) στὸ "μυστικῶς εἰκονίζοντες", ποὺ ἔχεινα μὲ ἀνάβαση πέντε φωνῶν (διάστημα βης) ἀπὸ τὴν ύποτονικὴ στὴν κορυφὴ τοῦ πενταχόρδου (ἀπὸ τὸ Νη στὸ Κε) καὶ ἡ ὅποια ἀπαντᾶ ἀλλες τρεῖς φορές, στὶς λέξεις "τὸν τρισάγιον", "πάσαν τὴν βιωτικήν", "ἀποθώμε- μεθα μέρμναν". Στὶς τρεῖς τελευταῖς περιπτώσεις ἡ θέση ἔξελίσσεται σὲ μία ἀλληλοκοινὴ θέση, διαφορετικὴ ὅμως ἀπὸ τὴν προέκταση τῆς θέσεως στὸ "μυστικῶς εἰκονίζοντες"¹⁸. Τὸ σπουδαῖο εἶναι, πὼς ἐδῶ δὲν ἔχουμε μία τυχαία ἐπανάληψη κάποιας θέσεως-ψηφίδας, γεγονὸς τὸ ὅποιο ἐπίσης θὰ ἐνδιέφερε, ἀλλὰ μία ἐσκεμμένη ἐπανάληψη τῆς ἔξαιρετικῶς μεγάλης περιόδου θέσεων. Εἶναι ἐμφανῆς ἡ πρόδεση τοῦ Κουκουζέλη νὰ συμπαρασύρῃ τὸ ἐκκλησίασμα σὲ συμψαλμωδία.

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ:

* Οἱ παρατηρούμενες ἐπαναλήψεις λέξεων τὶς περισσότερες φορὲς ἔχουν ἔξαρτημένη σχέση μὲ τὴν ἐπαναλαμβανόμενη ἀλληλουχία θέσεων.

* "Αξιον προσοχῆς εἶναι καὶ τὸ φαινόμενο τῆς συχνῆς χρήσεως τοῦ **Ξηροῦ Κλάσματος** στὶς ἀλληλουχίες μελικῶν φράσεων, θέση ἡ ὅποια δὲν ἀπαντᾶ πουθενὰ στοὺς πρὸ τοῦ Κουκουζέλη μελουργοὺς Χερουβικῶν.

* Καὶ οὕτως, θὰ ἥταν παράληψη, ἂν δὲν ἐπισημαίνονταν ἴδιαιτέρως οἱ συχνότατες μεταθέσεις τῆς τονικότητος τῶν 4χόρδων καὶ 5χόρδων μὲ τὴν πυκνὴ χρήση τῆς φθορᾶς τοῦ νενανού, τῆς φθορᾶς τοῦ νανά στὴν ἔναρξη τοῦ "ώς τὸν Βασιλέα..." καὶ τοῦ θέματος στὸ "-δο-" τῆς λέξεως "δορυφορούμενον", θέση τὴν ὅποια ὁ Χουρμούζιος ἔξηγε¹⁹ στὸ χρωματικὸ γένος, ἔπειτα ἀπὸ μία ἔξαιρετικῶς ἔντεχνη κατάληξη σὲ Λέγετο ἐπὶ τοῦ τονικοῦ ὑψούς τοῦ νεάγιε.

Δ. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

α) Στὸν Κουκουζέλη εἶναι ἐμφανῶς ἐπιτηδευμένη ἡ χρήση μεταθέσεων τῆς ήσεως, πρᾶγμα ποὺ δὲν παρατηρεῖται σχεδὸν καθόλου στὸν Ιωάννη Γλυκύ (μία-δύο φορὲς στὸ μεγάλο Χερουβικό, στὸ ἀλλο καθόλου) καὶ ἐπισημαίνεται ἐλάχιστα (μάλιστα, ὅχι τόσο ἔντεχνα) στὸν ψευδο-Δαμασκηνό. Τισως αὐτὸ εἶναι τὸ πιὸ ἐνδιαφέρον σημεῖο, ὅσον ἀφορᾷ τὴν συμβολὴ τοῦ Κουκουζέλη στὴν μετέπειτα διαμόρφωση τοῦ Χερουβικοῦ θμοῦ.

β) "Ομως, οἱ συγνές ἐκ μέρους τοῦ Κουκουζέλη ἐπαναλήψεις ἀλληλουχῶν

¹⁸ Τὰ ἴδια αὐτὰ στοιχεῖα μπορεῖ νὰ παρατηρήσει κανεὶς καὶ στὴν ἔξηγηση τοῦ Χερουβικοῦ τοῦ Κουκουζέλη ἀπὸ τὸν Χουρμούζιο Χαρτοφύλακα (κώδικας Μ.Π.Τ. 705, φ.30α-31α) καὶ ἀκόμη εὐκρινέστερα στὴν ἐκδεδουμένη μορφὴ τοῦ ἔργου ἀπὸ τὸν Αγαθάγγελο Κυριακίδη, ἡ ὅποια σημειωτέον δὲν παρουσιάζει τὴν παραμικρὴ διαφοροποίηση ἀπὸ τὴν ἔξηγηση τοῦ Χουρμούζιου. 6λ. φωτογραφίες ίπ' ἀριθμὸν 4-8.

¹⁹ Πρέπει νὰ ἔξαρθης ἐδῶ -καὶ ἃς μὴν ἀφορᾶ τὸ θέμα τῆς παρούσης μελέτης- εἶναι τὸ σχολαστικὸν καὶ ὅρθὸν τῆς ἔξηγησεως τῶν Τριῶν Διδασκάλων καὶ κυρίως τοῦ Χουρμούζιου.

μελωδιῶν θέσεων καὶ τὸ γεγονός, δτι -κατὰ τὰ παραδεδομένα- μελοποιεῖ μόνο ἔνα Χερουβικὸ σὲ ἥχο Πλάγιο τοῦ Δευτέρου²⁰, ἀποδεικνύουν, πώς ὁ Ἰωάννης Κουκουζέλης ἦταν ὁ σοφὸς διδάσκαλος, ὁ ὅποιος ἀν καὶ ἡδίζε μπροστά, ἀπέφευγε να καινοτομεῖ. Ήξερε σὲ ποιό σημεῖο τοῦ ἐπιθάλλονταν γὰ σταματήση, ὥστε νὰ μὴ βιάζεται τὸ ἐκκλησιαστικὸ ἔθος καὶ ἥθος.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΠΙΝΑΚΕΣ:

Στὴ στήλη “ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ” τῶν πινάκων (τρίτη στήλη) τὸ Α ἢ Β δηλώνουν τὸ πρῶτο ἢ δεύτερο ἥμισυ τοῦ αἰῶνος καὶ οἱ ἀριθμοὶ 1-5 δηλώνουν τὶς δεκαετίες. Π.χ. 18ος Α3 (α' ἥμισυ ΙΗ' αἰῶνος, γ' 10ετία.

---

²⁰ Σὲ ἀντίθεση μὲ τὸ σύγχρονό του Ξένο Κορώνη, ὁ ὅποιος μελοποιεῖ πρῶτος Χερουβικὸ σὲ ἥχο Πλάγιο τοῦ Πρώτου, τὸν Ἀγαλλιανὸ (μελοποιεῖ σὲ ἥχο Δεύτερο), τὸ Μάρκο ἐκ τῆς Μονῆς τῶν Ξανθοπούλων (μελοποιεῖ σὲ ἥχο Πλάγιο τοῦ Τετάρτου), τὸν Ἰωάννη Κλαδᾶ καὶ τὸ Μανουὴλ Χρυσάφη, μὲ τοὺς ὅποιοις εἰσβάλλει ἀργὰ ἀλλὰ σταθερὰ ἢ πολυτριχά στὴ μελοποίηση τοῦ Χερουβικοῦ ὄμβρου.

ΠΙΝΑΞ Α'

**Η ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΟΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΤΗΣ ΜΕΛΟΠΟΙΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΧΕΡΟΥΒΙΚΟΥ
ΤΟΥ ΨΕΥΔΟ-ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ**

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ	Νο	ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ	ΧΕΡΟΥΒΙΚΟ	ΣΕΛΙΣ
Ε.Β.Ε.	2458	14ος Α4 1336	Πλ.Β "Ως ψάλλεται εις το Παλάτιον"	165α-166α
Μεγίστης Λαύρας	1163	14ος-	Πλ.Β	201α-202α
Ε.Β.Ε.	2456	14ος-15ος	Πλ.Β	195α-195Β
Ιβήρων	973	15ος Α1	Πλ.Β	182β-188α
Φιλοθέου	122	15ος Α1-5	Πλ.Β	197β-198α
Μεγίστης Λαύρας	635	15ος Α4 1436	Πλ.Β	107α-107β
Κουτλουμουσίου	456	15ος Α5 1443/03/14	Πλ.Β	78α- 85α
Ε.Β.Ε.	2406	15ος Β1 1453	Πλ.Β Παλατινόν	247α-248α
Ιβήρων	1120	15ος Β1 1458	Πλ.Β	504α-522β
Κουτλουμουσίου	455	15ος Β5 16ος Α1	Πλ.Β Παλατιανόν	82β-105β
Βαρλαάμ	210	15ος-	Πλ.Β Παλατιανόν	22α-23α
Ε.Β.Ε.	899	15ος-	Πλ.Β "από χορού"	112β-113β
Ε.Β.Ε.	2401	15ος-	Πλ.Β	205α
Βαρλαάμ	208	15ος-17ος	Πλ.Β Παλατιανόν	21α κ.εξ.
Λειμώνος	273	16ος Α1-5	Πλ.Β	74α-79α
Κουτλουμουσίου	445	16ος Α4 1536/05/09	Πλ.Β Παλατιανόν	57β-59α
Λειμώνος	259	16ος Β3 1572/06/22	Β	91α-104α
Δοχειαρίου	315	16ος Β5 17ος Α1	Πλ.Β	121β-135β
Ολυμπιωτίσσης	204	16ος Β5 17ος Α1	Πλ.Β	27α-28β
Ε.Β.Ε.	928	16ος-	Πλ.Β	97β-98β
Ιβήρων	1172	16ος-	Πλ.Β	8β-14α
Κουτλουμουσίου	436	16ος-	Πλ.Β	122β-124α
Μεγίστης Λαύρας	610	16ος-	Πλ.Β	73α
Γριτσάνη	47	16ος-17ος	Διασκευή Αντωνίου Επισκοποπούλου	143-150
Ιβήρων	1096	17ος Α1	Πλ.Β	80α-107β
Σίμωνος Πέτρας	1	17ος Α1	Πλ.Β	104β-106α
Ιβήρων	993	17ος Α5	Πλ.Β	87β-88α
Ιβήρων	1180	17ος Β1-5	Πλ.Β	54β-57β
Ιβήρων	951	17ος Β3-4	Πλ.Β Παλατιανόν, Έντεχνον	74β-76β
Ανανιάδου	6	17ος Β4 1680	Πλ.Β	43α-68α
Ε.Β.Ε.	900	17ος Β4 1682/06	Πλ.Β	61α-66α
Δοχειαρίου	324	17ος Β4 1686	Πλ.Β	88β-116α
Γρηγορίου	5	17ος Β5	Πλ.Β	144β-169β
Ιβήρων	961	17ος Β5	Πλ.Β	110β-114β
Φιλοθέου	133	17ος Β5	Πλ.Β	155β-157α
Ιβήρων	1008	17ος Β5 - 18ος Α1	Πλ.Β	
Ιβήρων	949	17ος Β5 18ος Α1	Πλ.Β	131α-134α
Κουτλουμουσίου	449	17ος Β5 18ος Α1	Πλ.Β	75α-102α
Ε.Β.Ε.	897	17ος-	Πλ.Β	229α-233β
Ε.Β.Ε.	935	17ος-	Πλ.Β	134β-135β
Ε.Β.Ε.	954	17ος-	Πλ.Β Παλατιανόν	11α-12α
Ε.Β.Ε.	963	17ος-	Διασκευή Βενεδίκτου Επισκοποπούλου	238α-241α
Μεταμορφώσεως	192	17ος-	Πλ.Β	134α-151β
Μεταμορφώσεως	203	17ος-	Πλ.Β	38α-53α

ΧΙΛΑΙΟΣΗΚΗ	Νο	ΧΡΟΝΟΔΟΣΤΙΑ	ΜΕΛΟΦΟΚΟΣ	ΧΙΡΟΓΥΓΙΚΟ	ΣΩΣΙΣ
Ιβίρων	1009	18ος Α1-5	Ιωάννου Δαμασκηνού	Π.Λ.Β	
Ενοφάντος	103	18ος Α1-5	Ιωάννου Δαμασκηνού	Π.Λ.Β	
Ιβίρων	987	18ος Α4	Ιωάννου Δαμασκηνού	Π.Λ.Β	2988-360β
Μεγίστης Λαόρας	594	18ος Α4 1733/06/23	Ιωάννου Δαμασκηνού	Π.Λ.Β	314α-315α
Κουτλουμουσίου	447	18ος Α5	Ιωάννου Δαμασκηνού	Π.Λ.Β	
Μεγίστης Λαόρας	590	18ος Α5 1741	Ιωάννου Δαμασκηνού	Π.Λ.Β	252α-252β
Μεγίστης Λαόρας	590	18ος Α5 1741	Ιωάννου Δαμασκηνού	Π.Λ.Β	252β-253α
Μ.Π.Τ.	489	18ος Α5 1741/04/24	Ιωάννου Δαμασκηνού	Π.Λ.Β	249β-253β
Αγίου Στεφάνου	52	18ος Α5 1743/03	Ιωάννου Δαμασκηνού	Π.Λ.Β	259α
Γρηγορίου	4	18ος Α5 1744/03/04	Ιωάννου Δαμασκηνού	Π.Λ.Β	
Ε.Β.Ε.	893	18ος Α5 1747	Ιωάννου Δαμασκηνού	Π.Λ.Β	212α-216β
Ιβίρων	1010	18ος Β1 1755	Ιωάννου Δαμασκηνού	Π.Λ.Β	293-419
Κουτλουμουσίου	446	18ος Β1 1757	Ιωάννου Δαμασκηνού	Π.Λ.Β	152α-215β
Κουτλουμουσίου	588	18ος Β1-5	Ιωάννου Δαμασκηνού	Π.Λ.Β	
Δοχειαρίου	332	18ος Β2 1760	Ιωάννου Δαμασκηνού	Π.Λ.Β	203β-208β
Δοχειαρίου	337	18ος Β2 1764	Ιωάννου Δαμασκηνού	Π.Λ.Β	173α-181β
Μ.Π.Τ.	403	18ος Β3 1771/10/08	Ιωάννου Δαμασκηνού	Π.Λ.Β	133β-137β
Δοχειαρίου	348	18ος Β4 1780	Ιωάννου Δαμασκηνού	Π.Λ.Β	
Μεγίστης Λαόρας	1024	18ος Β4 1788	Ιωάννου Δαμασκηνού	Π.Λ.Β	229α-230β
Μεγίστης Λαόρας	1024	18ος Β4 1788	Γερμανούς	Π.Λ.Β Κληρον. το Δαμασκηνού	243β-245β
Δοχειαρίου	414	18ος Β5	Ιωάννου Δαμασκηνού	Π.Λ.Β	
Λευμάνος	8	18ος Β5	Ιωάννου Δαμασκηνού	Π.Λ.Β	147α-173β
Ενοφάντος	104	18ος Β5	Ιωάννου Δαμασκηνού	Π.Λ.Β	
Αγίου Στεφάνου	19	18ος-	Ιωάννου Δαμασκηνού	Π.Λ.Β	314α
Αγίου Στεφάνου	127	18ος-	Ιωάννου Δαμασκηνού	Π.Λ.Β	222β
Ε.Β.Ε.	894	18ος-	Ιωάννου Δαμασκηνού	Π.Λ.Β	258β-263β
Ε.Β.Ε.	2175	18ος-	Ιωάννου Δαμασκηνού	Π.Λ.Β	383α-383β
Ε.Β.Ε.	2611	18ος-	Ιωάννου Δαμασκηνού	Π.Λ.Β	385β-387α
Ε.Β.Ε.	2839	18ος-	Ιωάννου Δαμασκηνού	Π.Λ.Β	696-698
Δοχειαρίου	349	19ος Α1 1894	Ιωάννου Δαμασκηνού	Π.Λ.Β	
Μ.Π.Τ.	705	19ος Α1-3	Ιωάννου Δαμασκηνού	Π.Λ.Β	238-239

ΠΙΝΑΞ Β'

**Η ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΟΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΤΗΣ ΜΕΛΟΠΟΙΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΧΕΡΟΥΒΙΚΟΥ
ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΓΛΥΚΕΟΣ**

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ	Ν.Α.	ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ	ΧΕΡΟΥΒΙΚΟ	ΣΕΛΙΣ
Ε.Β.Ε.	2454	14ος Α1-5	Π.Λ.Β	38α-39α
Ε.Β.Ε.	2458	14ος Α4 1336	Π.Λ.Β	164Β-165α
Κοντίλιον μουσισίου	399	14ος Α5	Β Ασματικόν Δίχορον	104α-107α
Κοντίλιον μουσισίου	399	14ος Α5	Π.Λ.Β	102α-102β
Κοντίλιον μουσισίου	399	14ος Α5	Π.Λ.Β Παλαιτανών	102β-103α
Κοντίλιον μουσισίου	457	14ος Β1-5	Π.Λ.Β	205β-206β
Κοντίλιον μουσισίου	457	14ος Β1-5	Π.Λ.Β Ασματικόν Δίχορον	206β-210α
Ε.Β.Ε.	2600	14ος-	Π.Λ.Β	58α- 60α
Μεγίστης Λαΐρας	1163	14ος-	Π.Λ.Β	202α-203β
Ε.Β.Ε.	2456	14ος-15ος	Π.Λ.Β	195Β-196Β
Ε.Β.Ε.	2622	14ος-15ος	Π.Λ.Α	349α-349Β
Ιβήριον	973	15ος Α1	:	182β-188α
Ε.Β.Ε.	2444	15ος Α1-5	Π.Λ.Β	222α-229
Ιβήριον	974	15ος Α1-5	Π.Λ.Α	180α-180β
Φύλαθέτον	122	15ος Α1-5	Β Ασματικόν Δίχορον	203α-206β
Φύλαθέτον	122	15ος Α1-5	Π.Λ.Β	198α-199α
Ιβήριον	985	15ος Α3 1425/01/17	Π.Λ.Β	141α κ.εξ.
Ιβήριον	985	15ος Α3 1425/01/17	Π.Λ.Β Διασικόν	140α-141α
Μεγίστης Λαΐρας	635	15ος Α4 1436	Β Ασματικόν Δίχορον	104α-106α
Μεγίστης Λαΐρας	635	15ος Α4 1436	Π.Λ.Α	107β
Κοντίλιον μουσισίου	456	15ος Α5 1443/03/14	:	78α- 85α
Ε.Β.Ε.	2406	15ος Β1 1453	Π.Λ.Β (.)	246β-247α
Ε.Β.Ε.	2837	15ος Β1 1457	Π.Λ.Β "Ως τον Βασιλέα"	158β-159α
Ιβήριον	1120	15ος Β1 1458	Π.Λ.Β	504α-522β
Ιβήριον	1120	15ος Β1 1458	Π.Λ.Β	504α-522β
Κοντίλιον μουσισίου	455	15ος Β5 16ος Α1	:	82β-105β
Κοντίλιον μουσισίου	455	15ος Β5 16ος Α1	Π.Λ.Β Ασματικόν Δίχορον	82β-105β
Ε.Β.Ε.	899	15ος-	Π.Λ.Β	113β-114β
Ε.Β.Ε.	899	15ος-	Π.Λ.Β	114β-115β
Ε.Β.Ε.	2401	15ος-	Π.Λ.Β	205α-205β
Λειμάνος	258	16ος Α3 1527/01/10	Π.Λ.Β	50α-61α
Κοντίλιον μουσισίου	445	16ος Α4 1536/05/09	Π.Λ.Β	61β-62β
Κοντίλιον μουσισίου	445	16ος Α4 1536/05/09	Π.Λ.Β	74α-75α
Ιβήριον	1238	16ος Α5	Π.Λ.Β	90α-91β
Σηροποτάμου	265	16ος Α5	Π.Λ.Β	79β-80β
Κοντίλιον μουσισίου	395	16ος Β1-5	Π.Λ.Β	187α-189β
Κοντίλιον μουσισίου	396	16ος Β1-5	Π.Λ.Β	161β-163α
Λειμάνος	282	16ος Β1-5	:	67β-77α
Λειμάνος	259	16ος Β3 1572/06/22	Π.Λ.Β Κωνσταντινουπολίτικον	91α-104α
Ιβήριον	1223	16ος Β5	Π.Λ.Β	118β-123β
Κοντίλιον μουσισίου	425	16ος Β5	Π.Λ.Β	23α-25β
Λογγαρίου	315	16ος Β5 17ος Α1	:	121β-135β
Ιβήριον	1153	16ος Β5 17ος Α1	Π.Λ.Β	22α-29α
Λειμάνος	284	16ος Β5 17ος Α1	Π.Λ.Β	58α-62β

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ	Νο	ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ	ΧΕΡΟΥΒΙΚΟ	ΣΕΛΙΣ
Ε.Β.Ε.	928	16ος-	Πλ.Β	98β-100β
Ιβήρων	1172	16ος-	Πλ.Α	8β-14α
Κουτλουμουσίου	436	16ος-	Πλ.Β	120β-122β
Μεγίστης Λαύρας	468	16ος-	Πλ.Α	17α-18β
Μεγίστης Λαύρας	468	16ος-	Πλ.Β	180α-181α
Μεγίστης Λαύρας	610	16ος-	Πλ.Β	73α-73β
Μεγίστης Λαύρας	775	17ος	Πλ.Β	72α-74β
Μεγίστης Λαύρας	776	17ος	Πλ.Β	15β-17α
Δοχειαρίου	357	17ος Α1	; Παλατιανόν	81β-102α
Δοχειαρίου	369	17ος Α1	Πλ.Β	65α-73α
Ιβήρων	1096	17ος Α1	Πλ.Β	80α-107β
Ιβήρων	1182	17ος Α1	;	52α-105α
Λειμώνος	286	17ος Α1	Πλ.Β	89α-102α
Λειμώνος	287	17ος Α1	Πλ.Β	56α-68α
Λειμώνος	291	17ος Α1	Πλ.Β	4α-8β
Ξενοφώντος	171	17ος Α1	;	
Λειμώνος	285	17ος Α1-4	Πλ.Β	108β-128α
Ιβήρων	1034	17ος Α1-5	;	87β-106α
Ξηροποτάμου	261	17ος Α1-5	;	34β
Δοχειαρίου	386	17ος Α5	Πλ.Β	74α-90α
Ιβήρων	993	17ος Α5	Πλ.Β	87α-87β
Ιβήρων	993	17ος Α5	Πλ.Β Δυσικόν	88α-88β
Ιβήρων	1176	17ος Α5	Πλ.Β	154β-174α
Ιβήρων	1186	17ος Α5	Πλ.Β	93α-94β
Ιβήρων	1228	17ος Α5	Πλ.Β	90α-108α
Παντελεήμονος	965	17ος Α5	Πλ.Β	48β-58β
Λειμώνος	245	17ος Α5 1649/06/11	Πλ.Β	16α-32α
Σταυρονικήτα	237	17ος Β1-5	;	
Ε.Β.Ε.	2980	17ος Β2 1667/03	Πλ.Β	94α-95β
Ιβήρων	951	17ος Β3-4	Πλ.Β	74β-76β
Ανανιάδου	6	17ος Β4 1680	Πλ.Β	43α-68α
Ε.Β.Ε.	900	17ος Β4 1682/06	Πλ.Β	61α-66α
Ε.Β.Ε.	900	17ος Β4 1682/06	Πλ.Β Δυσικόν	61α-66α
Δοχειαρίου	324	17ος Β4 1686	;	88β-116α
Γρηγορίου	5	17ος Β5	;	144β-169β
Ιβήρων	961	17ος Β5	Πλ.Β	110β-114β
Ιβήρων	961	17ος Β5	Πλ.Β	110β-114β
Ιβήρων	1008	17ος Β5 - 18ος Α1	Πλ.Β Δυσικόν	
Ιβήρων	1008	17ος Β5 - 18ος Α1	Πλ.Β Δυσικόν	
Ιβήρων	1183	17ος Β5 1692	Πλ.Β	103α-123α
Ιβήρων	949	17ος Β5 18ος Α1	Πλ.Β	131α-134α
Ιβήρων	949	17ος Β5 18ος Α1	Πλ.Β Δυσικόν	131α-134α
Κουτλουμουσίου	449	17ος Β5 18ος Α1	Πλ.Β	75α-102α
Ε.Β.Ε.	897	17ος-	Πλ.Β	229α-233β
Ε.Β.Ε.	897	17ος-	Πλ.Β Δυσικόν	229α-233β
Ε.Β.Ε.	941	17ος-	Πλ.Β	295β
Ε.Β.Ε.	941	17ος-	Πλ.Β	296β
Ε.Β.Ε.	963	17ος-	Πλ.Β Διασκευή Δημ.Νταμία	235β-238α

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ	Νο	ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ	ΧΕΡΟΥΒΙΚΟ	ΣΕΛΙΣ
Λειμόνος	350	17ος-	Πλ.Β	139α-157β
Μεγίστης Λαύρας	476	17ος-	Πλ.Β	54β-55β
Μεγίστης Λαύρας	480	17ος-	Πλ.Β	124α-125β
Μεγίστης Λαύρας	487	17ος-	Πλ.Β	119α-120α
Μεγίστης Λαύρας	770	17ος-	Πλ.Β	3α-5α
Μεταμορφώσεως	101	17ος-18ος	Πλ.Β	100α-105α
Ε.Β.Ε.	894	18ος Α1	Πλ.Β	329β-336α
Ε.Β.Ε.	894	18ος Α1	Πλ.Β	329β-336α
Λειμόνος	238	18ος Α1	Πλ.Β	235α-285α
Λειμόνος	459	18ος Α1	Πλ.Β Δυσικόν	213α-261β
Ξηροποτάμου	317	18ος Α1	Πλ.Β	176α-179β
Ιβήρων	1009	18ος Α1-5	Πλ.Β Δυσικόν	
Ιβήρων	1009	18ος Α1-5	Πλ.Β Δυσικόν	
Ιβήρων	1035	18ος Α1-5	Πλ.Β	88α-101α
Ξενοφώντος	103	18ος Α1-5	Πλ.Β Δυσικόν	
Ξενοφώντος	103	18ος Α1-5	Πλ.Β Δυσικόν	
Ιβήρων	987	18ος Α4	Πλ.Β Δυσικόν	298β-360β
Μεγίστης Λαύρας	594	18ος Α4 1733/06/23	Πλ.Β	315β-316α
Μεγίστης Λαύρας	594	18ος Α4 1733/06/23	Πλ.Β	316α-317α
Παντελεήμονος	901	18ος Α4 1734	Πλ.Β Δυσικόν	26α-30β
Ε.Β.Ε.	2847	18ος Α5	Πλ.Β	287-309
Κουτλουμουσίου	447	18ος Α5	Πλ.Β Δυσικόν	
Κουτλουμουσίου	447	18ος Α5	Πλ.Β Δυσικόν	
Ξενοφώντος	114	18ος Α5	;	119β-161β
Μεγίστης Λαύρας	590	18ος Α5 1741	Πλ.Β	254α-254β
Μεγίστης Λαύρας	590	18ος Α5 1741	Πλ.Β	254β-255α
Μεγίστης Λαύρας	590	18ος Α5 1741	Πλ.Β Δυσικόν	253β-254α
Μ.Π.Τ.	489	18ος Α5 1741/04/24	Πλ.Β	249β-253β
Μ.Π.Τ.	489	18ος Α5 1741/04/24	Πλ.Β Δυσικόν	249β-253β
Αγίου Στεφάνου	52	18ος Α5 1743/03	Πλ.Β	260α
Αγίου Στεφάνου	52	18ος Α5 1743/03	Πλ.Β	260β
Γρηγορίου	4	18ος Α5 1744/03/04	Πλ.Β Δυσικόν	
Γρηγορίου	4	18ος Α5 1744/03/04	Πλ.Β Δυσικόν	
Ε.Β.Ε.	893	18ος Α5 1747	Πλ.Β	212α-216β
Ε.Β.Ε.	893	18ος Α5 1747	Πλ.Β Δυσικόν	212α-216β
Κουτλουμουσίου	446	18ος Β1 1757	Πλ.Β	152α-215β
Ξηροποτάμου	380	18ος Β1 1759	Πλ.Β	280β-291β
Κουτλουμουσίου	588	18ος Β1-5	Πλ.Β Δυσικόν	
Κουτλουμουσίου	588	18ος Β1-5	Πλ.Β Δυσικόν	
Δοχειαρίου	332	18ος Β2 1760	Πλ.Β	203β-208β
Δοχειαρίου	337	18ος Β2 1764	Πλ.Α Δυσικόν	174α-178α
Ξηροποτάμου	307	18ος Β2 1767, 1770	Πλ.Β Δυσικόν	306α-311β
Ξηροποτάμου	307	18ος Β2 1767, 1770	Πλ.Β Δυσικόν	306α-311β
Μ.Π.Τ.	403	18ος Β3 1771/10/08	Πλ.Β	133β-137β
Μ.Π.Τ.	403	18ος Β3 1771/10/08	Πλ.Β	133β-137β
Μ.Π.Τ.	403	18ος Β3 1771/10/08	Πλ.Β Δυσικόν	133β-137β
Δοχειαρίου	348	18ος Β4 1780	Πλ.Β Δυσικόν	
Δοχειαρίου	348	18ος Β4 1780	Πλ.Β Δυσικόν	

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ	№	ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ	ΧΕΡΟΥΒΙΚΟ	ΣΕΛΙΣ
Μεγίστης Λαύρας	1024	18ος Β4 1788	Πλ.Β	233α-234β
Μεγίστης Λαύρας	1024	18ος Β4 1788	Πλ.Β Δυσικόν	232α-233α
Μεγίστης Λαύρας	1024	18ος Β4 1788	Πλ.Β Έντεχνον	241α-243α
Δοχειαρίου	414	18ος Β5	Πλ.Β Δυσικόν	
Δοχειαρίου	414	18ος Β5	Πλ.Β Δυσικόν	
Λειμώνος	8	18ος Β5	Πλ.Β Δυσικόν	147α-173β
Ξενοφώντος	104	18ος Β5	Πλ.Β Δυσικόν	
Ξενοφώντος	104	18ος Β5	Πλ.Β Δυσικόν	
Ξηροποτάμου	309	18ος Β5 1794	Πλ.Β Δυσικόν	
Ξηροποτάμου	309	18ος Β5 1794	Πλ.Β Δυσικόν	
Αγίου Στεφάνου	19	18ος-	Πλ.Β	315β-316α
Αγίου Στεφάνου	19	18ος-	Πλ.Β	316α
Αγίου Στεφάνου	127	18ος-	;	223β
Ε.Β.Ε.	898	18ος-	Πλ.Β	258β-263β
Ε.Β.Ε.	898	18ος-	Πλ.Β Δυσικόν	258β-263β
Ε.Β.Ε.	2175	18ος-	Πλ.Β	384β-385α
Ε.Β.Ε.	2175	18ος-	Πλ.Β	385α-385β
Ε.Β.Ε.	2611	18ος-	Πλ.Β	387α-396β
Ε.Β.Ε.	2611	18ος-	Πλ.Β Δυσικόν	387α-396β
Ε.Β.Ε.	2839	18ος-	Πλ.Β	699-700
Ε.Β.Ε.	2839	18ος-	Πλ.Β	700-701
Μεγίστης Λαύρας	484	18ος-	Πλ.Β	72α-73α
Μεγίστης Λαύρας	494	18ος-	Πλ.Β	125β-126β
Μεγίστης Λαύρας	774	18ος-	Πλ.Β	86α-87α
Μεγίστης Λαύρας	790	18ος-	Πλ.Β	56β-58α
Μεγίστης Λαύρας	1268	18ος-	; Δυσικόν	223α-276β
Ξηροποτάμου	332	19ος Α1 1802-----	Πλ.Β Δυσικόν	-----:
Ξηροποτάμου	332	19ος Α1 1802	Πλ.Β Δυσικόν	
Δοχειαρίου	349	19ος Α1 1804	Πλ.Β Δυσικόν	
Δοχειαρίου	349	19ος Α1 1804	Πλ.Β Δυσικόν	
Μ.Π.Τ.	705	19ος Α1-3	Πλ.Β	28β-39β
Μ.Π.Τ.	705	19ος Α1-3	Πλ.Β Δυσικόν	28β-39β

ΠΙΝΑΞ Γ'

**Η ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΟΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΤΗΣ ΜΕΛΟΠΟΙΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΧΕΡΟΥΒΙΚΟΥ
ΤΟΥ ΜΑΝΟΥΗΛΑ ΑΓΑΛΛΙΑΝΟΥ**

ΠΙΛΟΦΟΡΗ	№	ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ	ΜΕΛΟΠΟΙΟΣ	ΧΕΡΟΥΤΙΚΟ	ΣΕΛΙΔΕΣ
Ε.Β.Ε.	2454	14ος Α1-5	;	Π.Β. Παλαιστινόν από χορό	39α-39β
Κουτλουμουσίου	399	14ος Α5	Μανούήλ. Αγαλλιανού	Β	103α-104α
Κουτλουμουσίου	457	14ος Β1-5	Μανούήλ. Αγαλλιανού	Β Ασματικόν	210α-213α
Μεγίστης Λαόρας	1163	14ος-	Μανούήλ. Αγαλλιανού	Β	203β-204β
Ε.Β.Ε.	2456	14ος-15ος	Μανούήλ. Αγαλλιανού	Β Ασματικόν	192β-193α
Ε.Β.Ε.	2622	14ος-15ος	Μανούήλ. Αγαλλιανού	Β Ασματικόν	349β-350β
Βίρον	973	15ος Α1	Μανούήλ. Αγαλλιανού Δομές	;	182β-188α
Βίρον	974	15ος Α1-5	Μανούήλ. Αγαλλιανού	Β	178β-180α
Φιλοθέου	122	15ος Α1-5	Μανούήλ. Αγαλλιανού	Β	199α-200α
Βίρον	985	15ος Α3 1425/01/17	Μανούήλ. Αγαλλιανού	Β	137β-138β
Μεγίστης Λαόρας	635	15ος Α4 1436	Μανούήλ. Αγαλλιανού	Β	107β-108β
Βίρον	984	15ος Α5	Μανούήλ. Αγαλλιανού	Β	206α-208β
Κουτλουμουσίου	456	15ος Α5 1443/03/14	Μανούήλ. Αγαλλιανού	;	78α-85α
Ε.Β.Ε.	2406	15ος Β1 1453	Μανούήλ. Αγαλλιανού	Β Ασματικόν	24α
Ε.Β.Ε.	2837	15ος Β1 1457	Μανούήλ. Αγαλλιανού	Β Ασματικόν	156α-156β
Βίρον	1120	15ος Β1 1458	Μανούήλ. Αγαλλιανού	Β	504α-522β
Κουτλουμουσίου	455	15ος Β5 16ος Α1	Μανούήλ. Αγαλλιανού	Β	82β-105β
Ε.Β.Ε.	904	15ος-	Μανούήλ. Αγαλλιανού	Β Ασματικόν	102α-103α
Ε.Β.Ε.	905	15ος-	Μανούήλ. Αγαλλιανού	Β	87α κεφ.
Ε.Β.Ε.	2401	15ος-	Μανούήλ. Αγαλλιανού	Β	205β-206α
Μεγίστης Λαόρας	1184	15ος-	Μανούήλ. Αγαλλιανού	Β	30α-30β
Λειψάνος	258	16ος Α3 1527/01/10	Μανούήλ. Αγαλλιανού	Β	198β-216β
Κουτλουμουσίου	445	16ος Α4 1536/05/09	Μανούήλ. Αγαλλιανού	Β	77β-79β
Κουτλουμουσίου	395	16ος Β1-5	Μανούήλ. Αγαλλιανού	Β	177α-181α
Λειψάνος	259	16ος Β3 1572/06/22	Μανούήλ. Αγαλλιανού Δάκτυλο	Β	91α-104α
Δογχειρίου	315	16ος Β5 17ος Α1	Μανούήλ. Αγαλλιανού	Β	121β-129β
Ε.Β.Ε.	928	16ος-	Μανούήλ. Αγαλλιανού	Β	101β-104α
Κουτλουμουσίου	436	16ος-	Μανούήλ. Αγαλλιανού Δομές	Β	106β-110α
Μεγίστης Λαόρας	468	16ος-	Μανούήλ. Αγαλλιανού	Β	14α-7α
Μεγίστης Λαόρας	468	16ος-	Μανούήλ. Αγαλλιανού	Β	178β-173α
Γρηγορίη	47	16ος-17ος	Αντώνιος Επικονιωπεύσης	; Διαπιστή το Αγαλλιανού	93-97
Δογχειρίου	357	17ος Α1	Μανούήλ. Αγαλλιανού	Β	81β-82α
Βίρον	1096	17ος Α1	Μανούήλ. Αγαλλιανού	Β	80α-107β
Λειψάνος	257	17ος Α1	Μανούήλ. Αγαλλιανού	Β	89β-107α
Λειψάνος	257	17ος Α1	Μανούήλ. Αγαλλιανού	Β	56α-68α
Σάμανος Πέτρος	1	17ος Α1	Μανούήλ. Αγαλλιανού Δομές	Β	108α-111α
Φιλοθέου	137	17ος Α1	Βενεδίκτιος Επικονιωπεύσης	Β Διαπιστή το Αγαλλιανού	3α-5β
Λειψάνος	285	17ος Α1-4	Μανούήλ. Αγαλλιανού	Β	108β-128α
Βίρον	1034	17ος Α1-5	Μανούήλ. Αγαλλιανού	Β	87β-106α
Δογχειρίου	386	17ος Α5	Μανούήλ. Αγαλλιανού	Β	74α-90α
Βίρον	993	17ος Α5	Μανούήλ. Αγαλλιανού	Β	77β-78β
Βίρον	1151	17ος Α5	Μανούήλ. Αγαλλιανού	Β	113α-128β
Βίρον	1176	17ος Α5	Μανούήλ. Αγαλλιανού	Β	154β-174α
Βίρον	1228	17ος Α5	Μανούήλ. Αγαλλιανού	Β	90α-108α
Ε.Β.Ε.	2980	17ος Β2 1667/03	Μανούήλ. Αγαλλιανού	Β	82β-84β
Ανανιάδος	6	17ος Β4 1680	Μανούήλ. Αγαλλιανού	Β	43α-69α
Ε.Β.Ε.	900	17ος Β4 1682/06	Μανούήλ. Αγαλλιανού	Β Έντεγμαν	31α-38β
Δογχειρίου	324	17ος Β4 1686	Μανούήλ. Αγαλλιανού	Β	88α-116α
Γρηγορίου	5	17ος Β5	Μανούήλ. Αγαλλιανού	Β	144β-169β
Βίρον	961	17ος Β5	Μανούήλ. Αγαλλιανού	Β	93α-97α
Φιλοθέου	133	17ος Β5	Μανούήλ. Αγαλλιανού	Β	57β-65α
Βίρον	1008	17ος Β5 - 18ος Α1	Μανούήλ. Αγαλλιανού	Β Έντεγμαν Φθορικόν	
Βίρον	949	17ος Β5 18ος Α1	Μανούήλ. Αγαλλιανού	Β	116β-119β

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΗΚΗ	Νο	ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ	ΜΕΛΟΠΟΙΟΣ	ΧΕΡΟΥΤΙΚΟ	ΣΕΛΙΣ
E.B.E.	897	17ος-	Μανουήλ Αγαλλιανού	B	209B-214a
E.B.E.	935	17ος-	Μανουήλ Αγαλλιανού	B	121B-123B
E.B.E.	963	17ος-	Βενεδίκτος Επακονωπόλεων	Β Διασκευή το Μ.Αγαλλιανού	212B-215a
Μεγίστης Λαΐρας	487	17ος-	Μανουήλ Αγαλλιανού	B	107B-110a
Μεγίστης Λαΐρας	570	17ος-	Μανουήλ Αγαλλιανού	B Μόνο η φράση	93a
Μεγίστης Λαΐρας	791	17ος-	Βενεδίκτος Επακονωπόλεως	Β Διασκευή το Αγαλλιανού	112a-114B
Μεταμορφώσεως	192	17ος-	Μανουήλ Αγαλλιανού	B	134a-151B
Μεταμορφώσεως	203	17ος-	Μανουήλ Αγαλλιανού	B	38a-53a
E.B.E.	894	18ος A1	Μανουήλ Αγαλλιανού	B	298B-304B
Ιθέρων	1009	18ος A1-5	Μανουήλ Αγαλλιανού	B Έντεχνον Φθορικόν	
Ξενοφόντος	103	18ος A1-5	Μανουήλ Αγαλλιανού	B Έντεχνον Φθορικόν	
Ιθέρων	987	18ος A4	Μανουήλ Αγαλλιανού		298B-360B
Μεγίστης Λαΐρας	594	18ος A4 1733/06/23	Μανουήλ Αγαλλιανού	B	298B-299B
Παντελέζημονος	901	18ος A4 1734	Μανουήλ Αγαλλιανού	B	10a-13B
Κοστλουμουσίου	447	18ος A5	Μανουήλ Αγαλλιανού	B Έντεχνον Φθορικόν	
Ξενοφόντος	114	18ος A5	Μανουήλ Αγαλλιανού		119B-161B
* Μεγίστης Λαΐρας	590	18ος A5 1741	Μανουήλ Αγαλλιανού	B	228B-229B
Μ.Π.Τ.	489	18ος A5 1741/04/24	Μανουήλ Αγαλλιανού	B	229B-234a
Αγίου Στεφάνου	52	18ος A5 1743/03	Μανουήλ Αγαλλιανού		238B
Γρηγορίου	4	18ος A5 1744/03/04	Μανουήλ Αγαλλιανού	B Έντεχνον Φθορικόν	
E.B.E.	893	18ος A5 1747	Μανουήλ Αγαλλιανού	B	188B-189a
Κοντλουμουσίου	588	18ος B1-5	Μανουήλ Αγαλλιανού	B Έντεχνον Φθορικόν	
Δοχειαρίου	337	18ος B2 1764	Μανουήλ Αγαλλιανού	B	163a-165B
Επροκοπάμος	307	18ος B2 1767, 1770	Μανουήλ Αγαλλιανού	B Έντεχνον Φθορικόν	281a-286B
Μ.Π.Τ.	403	18ος B3 1771/10/08	Μανουήλ Αγαλλιανού	B	120a-123a
Δοχειαρίου	349	18ος B4 1780	Μανουήλ Αγαλλιανού	B Έντεχνον Φθορικόν	
Μεγίστης Λαΐρας	1024	18ος B4 1788	Μανουήλ Αγαλλιανού	B	853-88a
Δοχειαρίου	414	18ος B5	Μανουήλ Αγαλλιανού	B Έντεχνον Φθορικόν	
Λεπάδηνος	8	18ος B5	Μανουήλ Αγαλλιανού	B	147a-173B
Ξενοφόντος	104	18ος B5	Μανουήλ Αγαλλιανού	B Έντεχνον Φθορικόν	
Επροκοπάμος	309	18ος B5 1794	Μανουήλ Αγαλλιανού	B Έντεχνον Φθορικόν	
Αγίου Στεφάνου	19	18ος-	Μανουήλ Αγαλλιανού	B	299a
Αγίου Στεφάνου	127	18ος-	Μανουήλ Αγαλλιανού		197a
E.B.E.	898	18ος-	Μανουήλ Αγαλλιανού	B	238B-242B
E.B.E.	2175	18ος-	Μανουήλ Αγαλλιανού	B	343B-344B
E.B.E.	2611	18ος-	Μανουήλ Αγαλλιανού	B	339B-349B
E.B.E.	2839	18ος-	Μανουήλ Αγαλλιανού	B	637-639
Μεγίστης Λαΐρας	494	18ος-	Μανουήλ Αγαλλιανού	B	107a-109B
Επροκοπάμου	332	19ος A1 1802	Μανουήλ Αγαλλιανού	B Έντεχνον Φθορικόν	
Δοχειαρίου	349	19ος A1 1804	Μανουήλ Αγαλλιανού	B Έντεχνον Φθορικόν	
Μ.Π.Τ.	704	19ος A1-3	Μανουήλ Αγαλλιανού	B	323B-333B
Διονυσίου	632	19ος A1-5	Μανουήλ Αγαλλιανού	B Έντεχνον	45B-51a
Διονυσίου	636	19ος A1-5	Μανουήλ Αγαλλιανού	B Έντεχνον	
Διονυσίου	642	19ος A1-5	Μανουήλ Αγαλλιανού	B Έντεχνον	
Δοχειαρίου	335	19ος A1-5	Μανουήλ Αγαλλιανού	B Έντεχνον	138a-144a
Ξενοφόντος	120	19ος A2 1818 A3 1825	Μανουήλ Αγαλλιανού	B Εξήγητη Χειρισμού[ου]	
Ιθέρων	1002	19ος A3 1820	Μανουήλ Αγαλλιανού	B Εξήγητη Χειρισμού[ου]	
Καρακίλου	230	19ος A3 1821/05/29	Μανουήλ Αγαλλιανού	B Τεσφ	313-35B
Ξενοφόντος	133	19ος A3 1825	Μανουήλ Αγαλλιανού	B Εξήγητη Χειρισμού[ου]	
Ξενοφόντος	106	19ος A5 1840	Μανουήλ Αγαλλιανού	B Εξήγητη Χειρισμού[ου]	49B-55a
E.B.E.	1943	19ος-	Μανουήλ Αγαλλιανού	B	49a-55a

ΠΙΝΑΞ Δ'

**Η ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΟΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΤΗΣ ΜΕΛΟΠΟΙΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΧΕΡΟΥΒΙΚΟΥ
ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΟΥΚΟΥΖΕΛΟΥΣ**

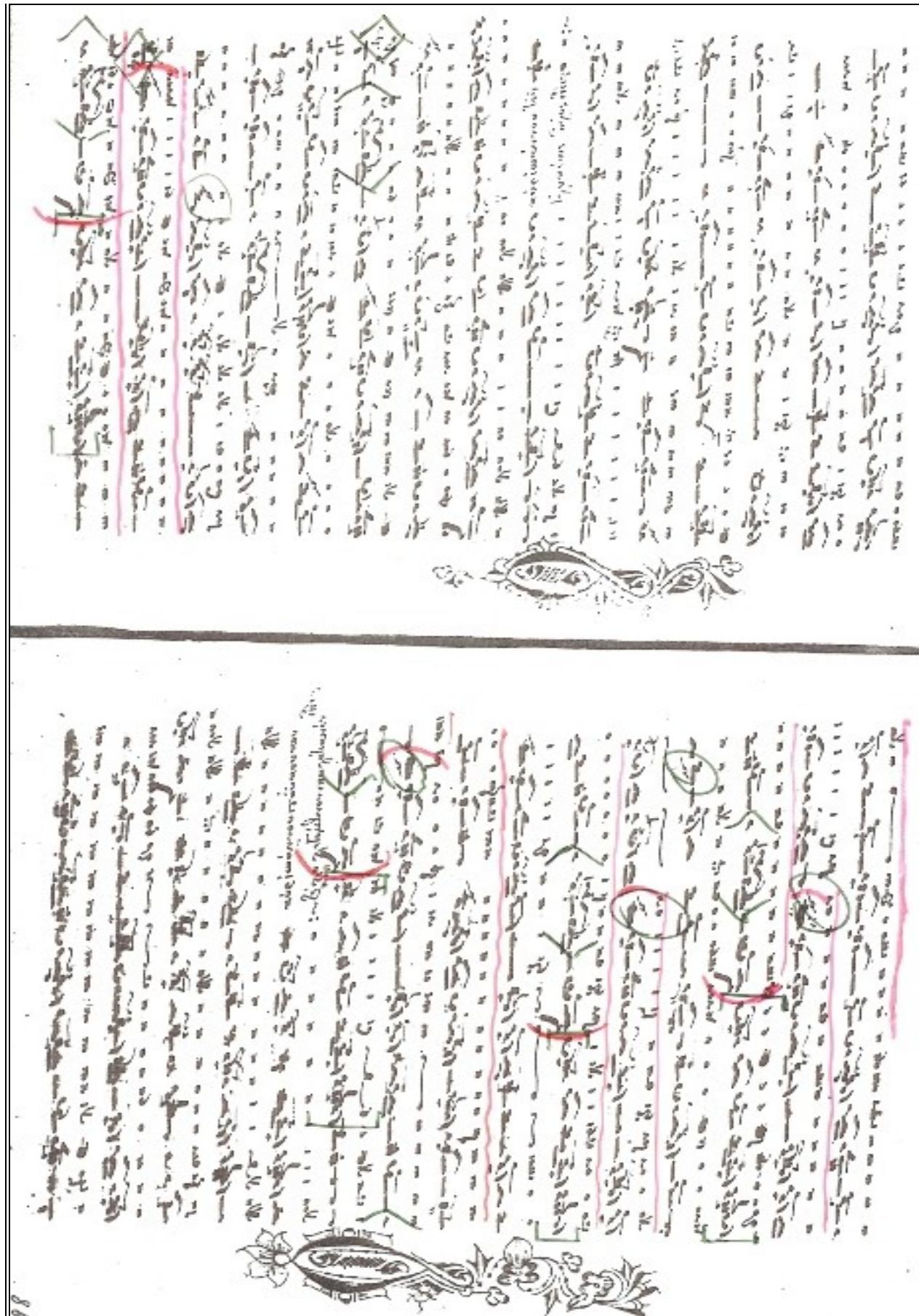
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ	Νο	ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ	ΧΕΡΟΥΒΙΚΟ	ΣΕΛΙΣ
Ε.Β.Ε.	2454	14ος Α1-5	Πλ.Β	48α-48β
Κουτλουμουσίου	457	14ος Β1-5	Πλ.Β	210α-213α
Λειμένος	258	16ος Α3 1527/01/10	Πλ.Α Πολυώνυμον	50α-61α
Φιλοθέου	137	17ος Α1	Πλ.Β Παλατιανόν Κατά Πόδας	110β-113α
Παντελεήμονος	965	17ος Α5	Πλ.Α Κλπσμ Κων/νου εξ Αγγιάλου	48β-58β
Λειμένος	245	17ος Α5 1649/06/11	Πλ.Α Κλπσμ Κων/νου εξ Αγγιάλου	16α-32α
Ε.Β.Ε.	900	17ος Β4 1682/06	Πλ.Β Παλατιανόν	61α-66α
Ιβήρων	1008	17ος Β5 - 18ος Α1	Πλ.Β Παλατιανόν	
Ιβήρων	949	17ος Β5 18ος Α1	Πλ.Β Παλατιανόν	131α-134α
Ε.Β.Ε.	897	17ος-	Πλ.Β Παλατιανόν	229α-233β
Ε.Β.Ε.	894	18ος Α1	Πλ.Β Παλατιανόν	329β-336α
Λειμένος	230	18ος Α1	Πλ.Β Παλατιανόν	238β-261α
Λειμένος	459	18ος Α1	Πλ.Β Παλατιανόν	213α-261β
Ιβήρων	1009	18ος Α1-5	Πλ.Β Παλατιανόν	
Ξενοφόντος	103	18ος Α1-5	Πλ.Β Παλατιανόν	
Ιβήρων	987	18ος Α4	Πλ.Β Παλατιανόν	298β-360β
Παντελεήμονος	901	18ος Α4 1734	Πλ.Β Παλατιανόν	26α-30β
Κουτλουμουσίου	447	18ος Α5	Πλ.Β Παλατιανόν	
Μ.Π.Τ.	489	18ος Α5 1741/04/24	Πλ.Β Παλατιανόν	249β-253β
Αγίου Στεφάνου	52	18ος Α5 1743/03	Πλ.Β	259β
Γρηγορίου	4	18ος Α5 1744/03/04	Πλ.Β Παλατιανόν	
Ε.Β.Ε.	893	18ος Α5 1747	Πλ.Β Παλατιανόν	212α-216β
Κουτλουμουσίου	588	18ος Β1-5	Πλ.Β Παλατιανόν	
Ξηροποτάμου	307	18ος Β2 1767, 1770	Πλ.Β Παλατιανόν	306α-311β
Μ.Π.Τ.	403	18ος Β3 1771/10/08	Πλ.Β Παλατιανόν	133β-137β
Δοχειαρίου	348	18ος Β4 1780	Πλ.Β Παλατιανόν	
Μεγίστης Λαύρας	1024	18ος Β4 1788	Πλ.Β Παλατιανόν	230β-232α
Δοχειαρίου	414	18ος Β5	Πλ.Β Παλατιανόν	
Λειμένος	8	18ος Β5	Πλ.Β Παλατιανόν	147α-173β
Ξενοφόντος	104	18ος Β5	Πλ.Β Παλατιανόν	
Ξηροποτάμου	309	18ος Β5 1794	Πλ.Β Παλατιανόν	
Αρχιεπισκοπής Κύπρου	51	18ος-	; Παλατιανόν	
Μεγίστης Λαύρας	1268	18ος-	; Παλατιανόν	223α-276β
Μεγίστης Λαύρας	790	18ος-	Πλ.Α ή Πλ.Β Σντμσ Κων/νου (.)	54β-55β
Μεγίστης Λαύρας	774	18ος-	Πλ.Α Κλπσμ Κων/νου εξ Αγγιάλου	84α-85α
Ε.Β.Ε.	2611	18ος-	Πλ.Α Κλπσμ Κων/νου εξ Αγγιάλου	372α-385β
Αγίου Στεφάνου	19	18ος-	Πλ.Β	315α
Ε.Β.Ε.	2175	18ος-	Πλ.Β Παλατιανόν	383β-384β
Ε.Β.Ε.	2611	18ος-	Πλ.Β Παλατιανόν	387α-396β
Ε.Β.Ε.	2839	18ος-	Πλ.Β Παλατιανόν	698-699
Αγίου Στεφάνου	127	18ος-	;	223α
Ξηροποτάμου	332	19ος Α1 1802	Πλ.Β Παλατιανόν	
Δοχειαρίου	349	19ος Α1 1804	Πλ.Β Παλατιανόν	
Μ.Π.Τ.	705	19ος Α1-3	Πλ.Β Παλατινόν, Εξγσ Χουρμουζίου	28β-39β
Δοχειαρίου	335	19ος Α1-5	Πλ.Β Έντεχνον	
Διονυσίου	632	19ος Α1-5	Πλ.Β Έντεχνον, Παλατινόν	56α-59β
Διονυσίου	636	19ος Α1-5	Πλ.Β Έντεχνον, Παλατινόν	
Διονυσίου	642	19ος Α1-5	Πλ.Β Έντεχνον, Παλατινόν	
Ξενοφόντος	120	19ος Α2 1818 Α3 1825	Πλ.Β Έντεχνον, Παλατινόν	
Ιβήρων	1002	19ος Α3 1820	Πλ.Β Έντεχνον, Παλατινόν	
Καρακάλλου	230	19ος Α3 1821/05/29	Πλ.Β Παλατιανόν	39β-42α
Ξενοφόντος	133	19ος Α3 1825	Πλ.Β Έντεχνον, Παλατινόν	
Ξενοφόντος	106	19ος Α5 1840	Πλ.Β Έντεχνον, Παλατινόν	60α-63β
Ε.Β.Ε.	1943	19ος-	Πλ.Β Παλατιανόν Έντεχνον	60β-64α

ΠΙΝΑΞ Ε'

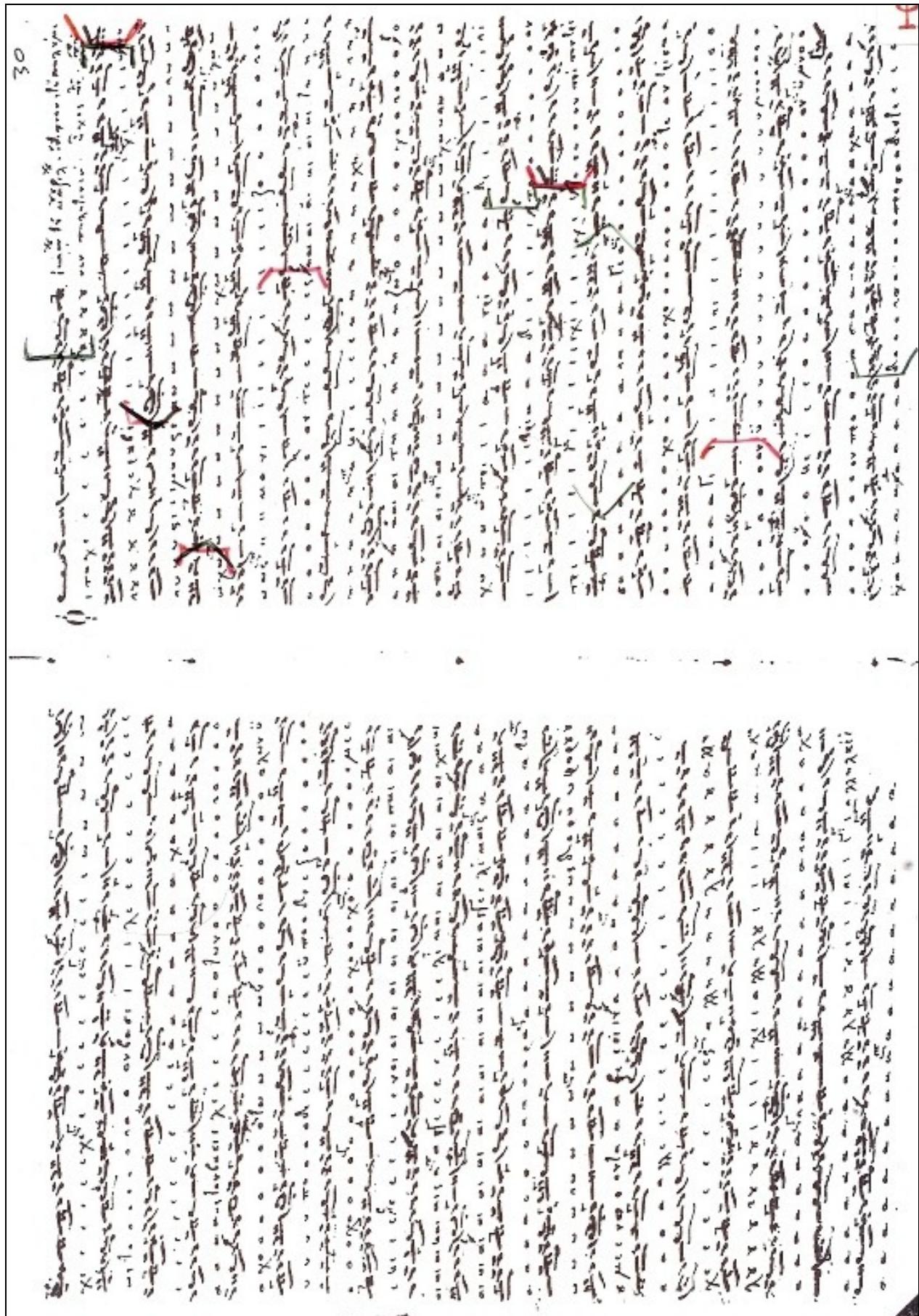
ΤΟ «ΠΑΛΑΤΙΑΝΟΝ» ΜΕΛΟΣ ΣΤΗΝ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΤΟΥ ΧΕΡΟΥΒΙΚΟΥ ΥΜΝΟΥ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ	Νο	ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ	ΜΕΛΟΠΟΙΟΣ	ΧΕΡΟΥΒΙΚΟ	ΣΕΛΙΣ
E.B.E.	2454	14ος Α1-5	;	Πλ.Β Παλατιανόν από χορού	39α-39β
E.B.E.	2458	14ος Α4 1336	;	Πλ.Β Παλατινόν	165α-166α
Κουτλουμουσίου	399	14ος Α5	Ιωάννου Γλυκέος	Πλ.Β Παλατιανόν	102β-103c
E.B.E.	2622	14ος-15ος	;	Πλ.Α Παλατινόν	353β-354α
E.B.E.	2444	15ος Α1-5	;	; Παλατιανόν	222α-229
E.B.E.	2444	15ος Α1-5	Ιωάννου Κλαδά	; Παλατιανόν	222α-229
Ιβήρων	984	15ος Α5	;	Β Έξω Παλατιανόν	206α-206β
E.B.E.	2406	15ος Β1 1453	Ιωάννου Δαμασκηνού	Πλ.Β Παλατινόν	247α-248α
Κουτλουμουσίου	455	15ος Β5 16ος Α1	Ιωάννου Δαμασκηνού	Πλ.Β Παλατιανόν	82β-105β
Βαρλαάμ	210	15ος-	Ιωάννου Δαμασκηνού	Πλ.Β Παλατιανόν	22α-23α
Μεγίστης Λαύρας	1184	15ος-	;	Πλ.Β Παλατιανόν	27β-28β
Βαρλαάμ	208	15ος-17ος	Ιωάννου Δαμασκηνού	Πλ.Β Παλατιανόν	21α κ.εξ.
Κουτλουμουσίου	445	16ος Α4 1536/05/09	Ιωάννου Δαμασκηνού	Πλ.Β Παλατιανόν	57β-59α
Κουτλουμουσίου	395	16ος Β1-5	Αγάθωνος	Πλ.Β Παλατιανόν	189β-192α
Δοχειαρίου	357	17ος Α1	Ιωάννου Γλυκέος	; Παλατιανόν	81β-102α
Φιλοθέου	137	17ος Α1	Ιωάννου Κουκουζέλη	Πλ.Β Παλατιανόν Κατά Πόδας	110β-113α
Ιβήρων	993	17ος Α5	;	Πλ.Β Παλατιανόν	88β-89α
Ιβήρων	951	17ος Β3-4	Ιωάννου Δαμασκηνού	Πλ.Β Παλατιανόν, Έντεχνον	74β-76β
Ανανιάδου	6	17ος Β4 1680	;	Πλ.Β Παλατιανόν	43α-68α
E.B.E.	900	17ος Β4 1682/06	Ιωάννου Κουκουζέλη	Πλ.Β Παλατιανόν	61α-66α
Ιβήρων	1008	17ος Β5 - 18ος Α1	Ιωάννου Κουκουζέλη	Πλ.Β Παλατιανόν	
Ιβήρων	949	17ος Β5 18ος Α1	Ιωάννου Κουκουζέλη	Πλ.Β Παλατιανόν	131α-134α
E.B.E.	897	17ος-	Ιωάννου Κουκουζέλη	Πλ.Β Παλατιανόν	229α-233β
E.B.E.	935	17ος-	;	Β Παλατιανόν	123β-125α
E.B.E.	943	17ος-	;	Πλ.Β Παλατιανόν	15α-16β
E.B.E.	954	17ος-	Ιωάννου Δαμασκηνού	Πλ.Β Παλατιανόν	11α-12α
E.B.E.	894	18ος Α1	Ιωάννου Κουκουζέλη	Πλ.Β Παλατιανόν	329β-336α
Λειμώνος	230	18ος Α1	Ιωάννου Κουκουζέλη	Πλ.Β Παλατιανόν	238β-261α
Λειμώνος	238	18ος Α1	;	Β Παλατιανόν	235α-285α
Λειμώνος	238	18ος Α1	;	Πλ.Β Παλατιανόν	235α-285α
Λειμέρκος	459	18ος Α1	Ιωάννου Κουκουζέλη	Πλ.Β Παλατιανόν	213α-261β
Ιβήρων	1009	18ος Α1-5 -	Ιωάννου Κουκουζέλη	Πλ.Β Παλατιανόν	
Ξενοφώντος	103	18ος Α1-5..	Ιωάννου Κουκουζέλη	Πλ.Β Παλατιανόν	
Ιβήρων	987	18ος Α4	Ιωάννου Κουκουζέλη	Πλ.Β Παλατιανόν	298β-360β
Μεγίστης Λαύρας	594	18ος Α4 1733/06/23	Θεοφάνους Καρύκη	Πλ.Β Παλατιανόν	315α-315β
Παντελεήμονος	901	18ος Α4 1734	Ιωάννου Κουκουζέλη	Πλ.Β Παλατιανόν	26α-30β
Κουτλουμουσίου	447	18ος Α5	Ιωάννου Κουκουζέλη	Πλ.Β Παλατιανόν	
Μεγίστης Λαύρας	590	18ος Α5 1741	;	Πλ.Β Παλατιανόν	253α-253β
Μεγίστης Λαύρας	590	18ος Α5 1741	;	Πλ.Β Παλατιανόν	253β
M.P.T.	489	18ος Α5 1741/04/24	Ιωάννου Κουκουζέλη	Πλ.Β Παλατιανόν	249β-253β
Γρηγορίου	4	18ος Α5 1744/03/04	Ιωάννου Κουκουζέλη	Πλ.Β Παλατιανόν	
E.B.E.	893	18ος Α5 1747	Ιωάννου Κουκουζέλη	Πλ.Β Παλατιανόν	212α-216β
Κουτλουμουσίου	588	18ος Β1-5	Ιωάννου Κουκουζέλη	Πλ.Β Παλατιανόν	
Ξηροποτάμου	307	18ος Β2 1767, 1770	Ιωάννου Κουκουζέλη	Πλ.Β Παλατιανόν	306α-311β
M.P.T.	403	18ος Β3 1771/10/08	Ιωάννου Κουκουζέλη	Πλ.Β Παλατιανόν	133β-137β
Δοχειαρίου	348	18ος Β4 1780	Ιωάννου Κουκουζέλη	Πλ.Β Παλατιανόν	
Μεγίστης Λαύρας	1024	18ος Β4 1788	Ιωάννου Κουκουζέλη	Πλ.Β Παλατιανόν	230β-232α
Δοχειαρίου	414	18ος Β5	Ιωάννου Κουκουζέλη	Πλ.Β Παλατιανόν	
Λειμώνος	8	18ος Β5	Ιωάννου Κουκουζέλη	Πλ.Β Παλατιανόν	147α-173β

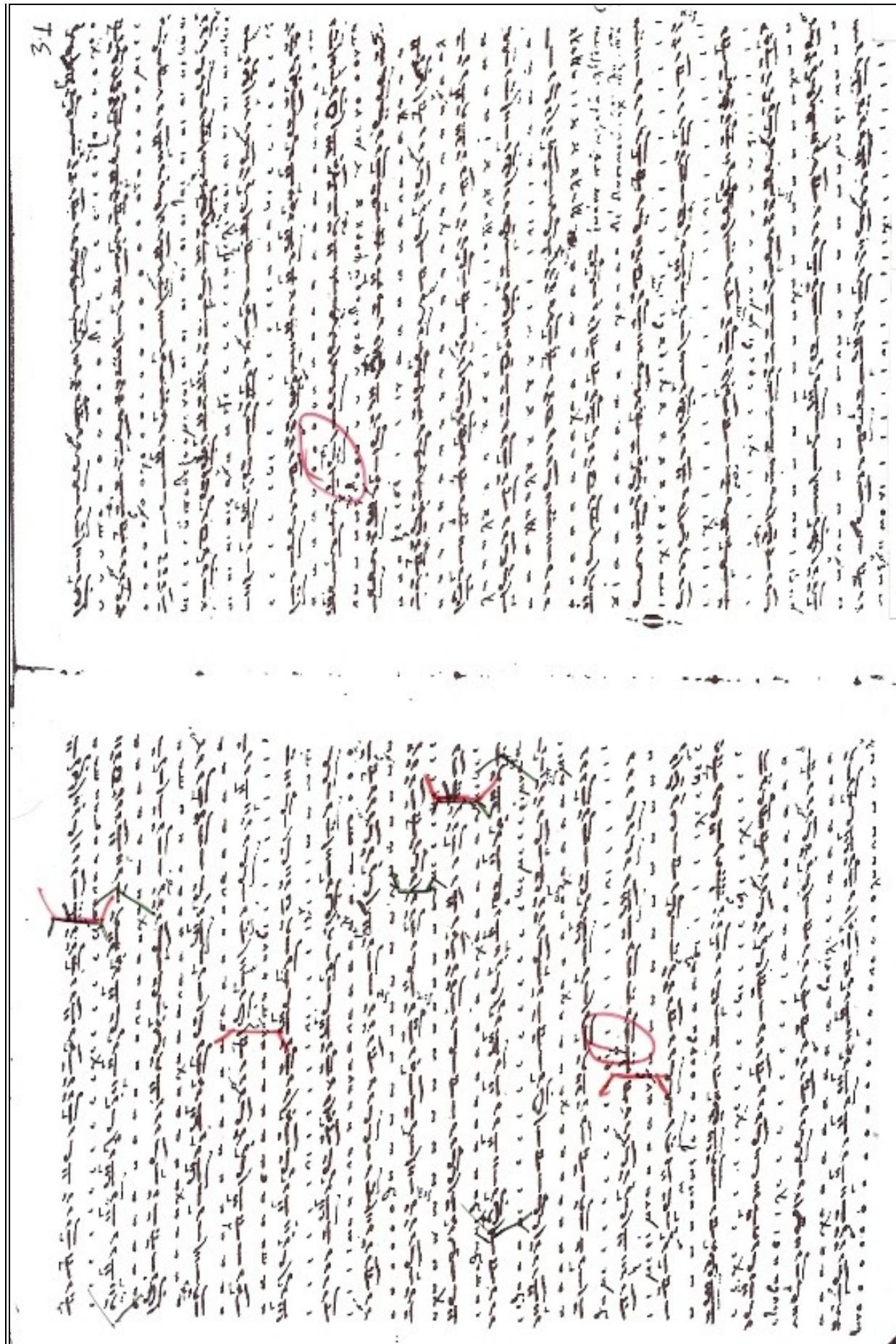
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ	Νο	ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ	ΜΕΛΟΠΟΙΟΣ	ΧΕΡΟΥΒΙΚΟ	ΣΕΛΙΣ
Ξενοφώντος	104	18ος Β5	Ιωάννου Κουκουζέλη	Πλ.Β Παλατιανόν	
Ξηροποτάμου	309	18ος Β5 1794	Ιωάννου Κουκουζέλη	Πλ.Β Παλατιανόν	
Ε.Β.Ε.	898	18ος-	;	Πλ.Β Παλατιανόν	258β-263β
Ε.Β.Ε.	2175	18ος-	Ιωάννου Κουκουζέλη	Πλ.Β Παλατιανόν	383β-384β
Ε.Β.Ε.	2611	18ος-	Ιωάννου Κουκουζέλη	Πλ.Β Παλατιανόν	387α-396β
Ε.Β.Ε.	2839	18ος-	Ιωάννου Κουκουζέλη	Πλ.Β Παλατιανόν	698-699
Μεγίστης Λαύρας	494	18ος-	;	Β Παλατιανόν	109β-111α
Μεγίστης Λαύρας	1268	18ος-	Ιωάννου Κουκουζέλη	; Παλατιανόν	223α-276β
Ξηροποτάμου	332	19ος Α1 1802	Ιωάννου Κουκουζέλη	Πλ.Β Παλατιανόν	
Δοχειαρίου	349	19ος Α1 1804	Ιωάννου Κουκουζέλη	Πλ.Β Παλατιανόν	
Μ.Π.Τ.	705	19ος Α1-3	Ιωάννου Κουκουζέλη	Πλ.Β Παλατινόν	28β-39β
Διονυσίου	632	19ος Α1-5	Ιωάννου Κουκουζέλη	Πλ.Β Έντεχνον, Παλατινόν	56α-59β
Διονυσίου	636	19ος Α1-5	Ιωάννου Κουκουζέλη	Πλ.Β Έντεχνον, Παλατινόν	
Διονυσίου	642	19ος Α1-5	Ιωάννου Κουκουζέλη	Πλ.Β Έντεχνον, Παλατινόν	
Ξενοφώντος	120	19ος Α2 1818 Α3 1825	Ιωάννου Κουκουζέλη	Πλ.Β Έντεχνον, Παλατινόν	
Ιβήρων	1002	19ος Α3 1820	Ιωάννου Κουκουζέλη	Πλ.Β Έντεχνον, Παλατινόν	
Καρακάλλου	230	19ος Α3 1821/05/29	Ιωάννου Κουκουζέλη	Πλ.Β Παλατιανόν	39β-42α
Ξενοφώντος	133	19ος Α3 1825	Ιωάννου Κουκουζέλη	Πλ.Β Έντεχνον, Παλατινόν	
Ξενοφώντος	106	19ος Α5 1840	Ιωάννου Κουκουζέλη	Πλ.Β Έντεχνον, Παλατινόν	60α-63β
Ε.Β.Ε.	1943	19ος-	Ιωάννου Κουκουζέλη	Πλ.Β Παλατιανόν Έντεχνον	60β-64α

E.B.E. 2839, σελ. 698-699

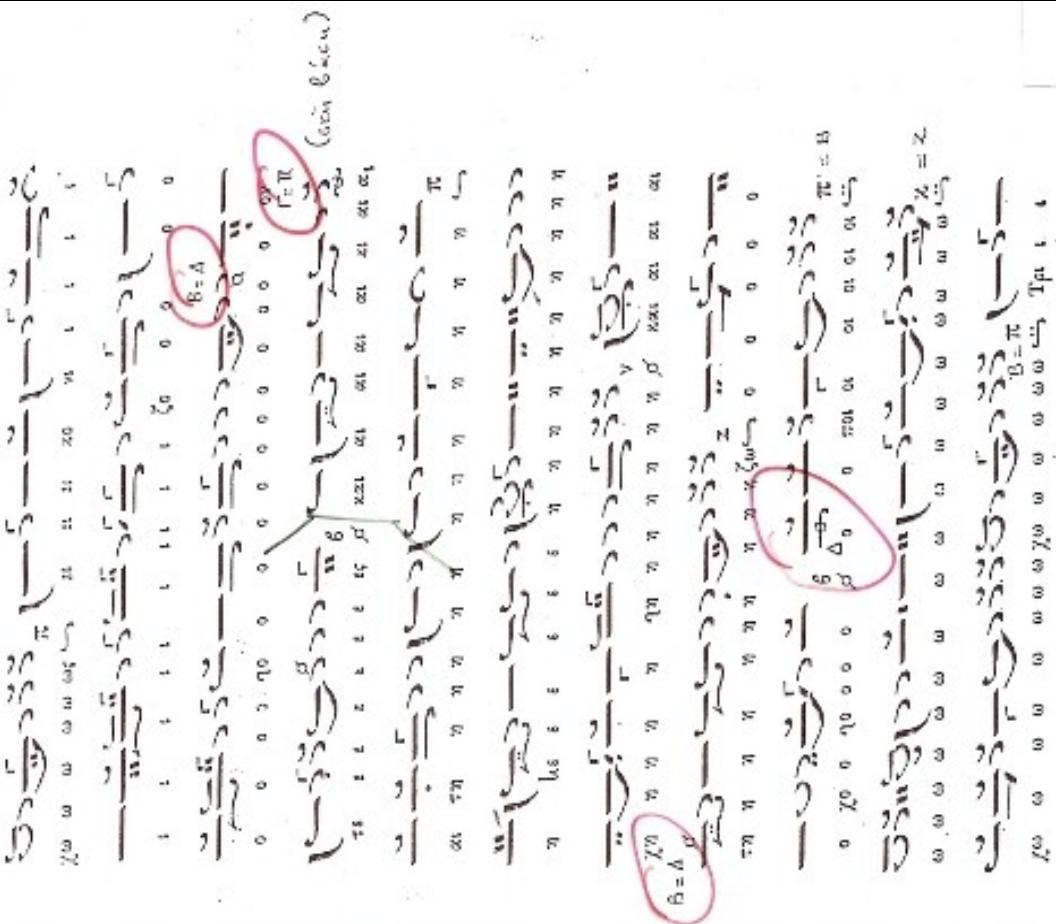

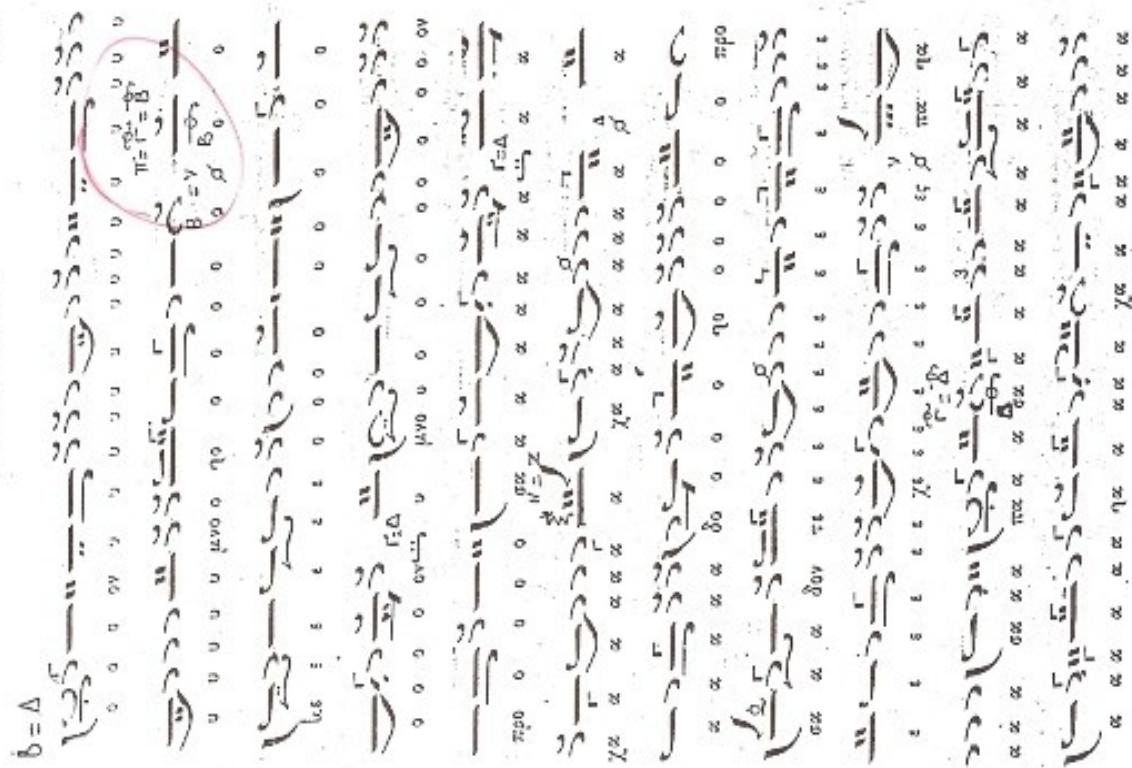
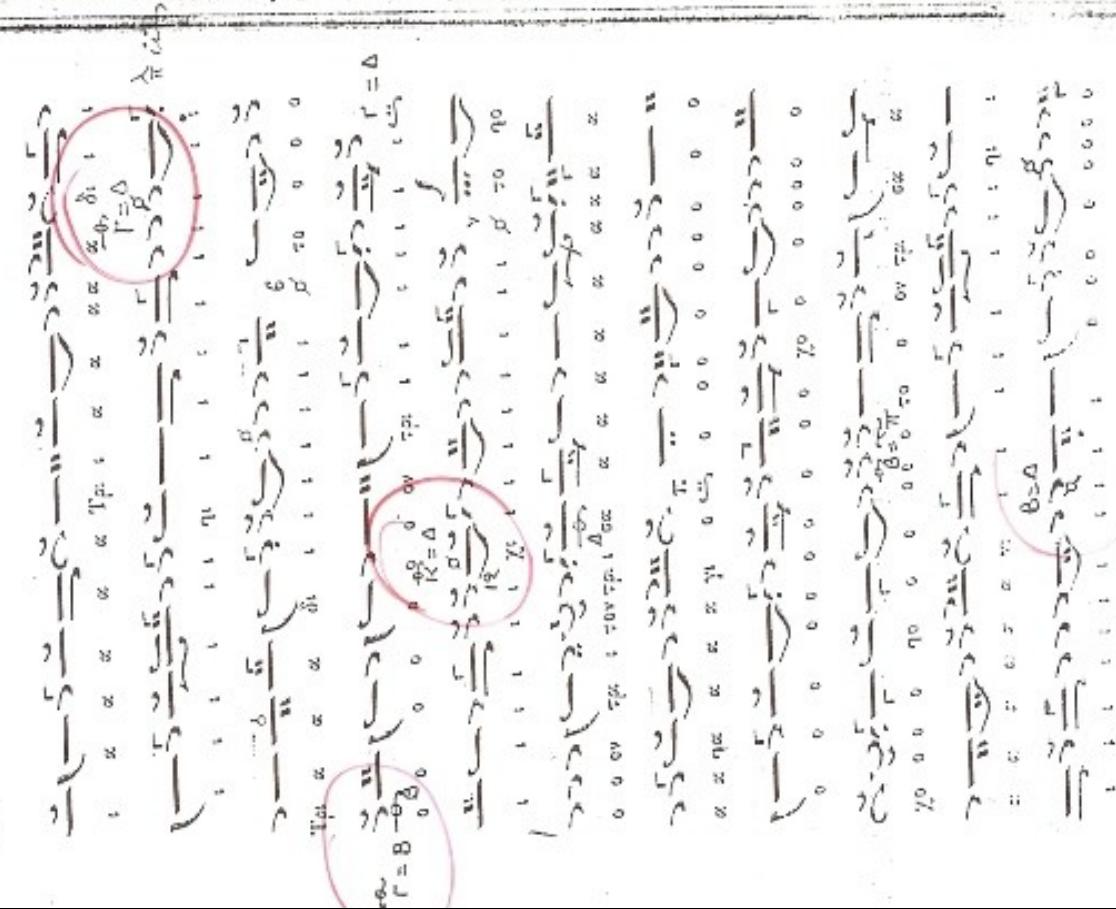
E.B.E. 2839, σελ. 698-699

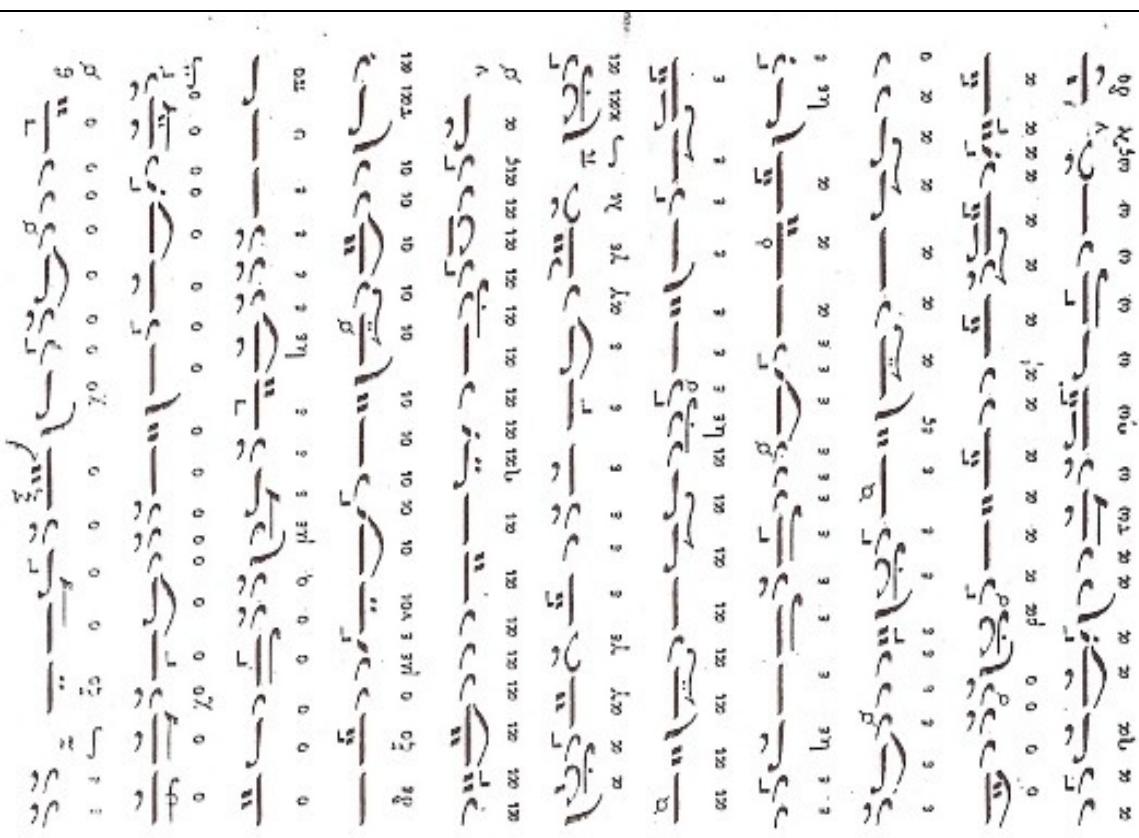
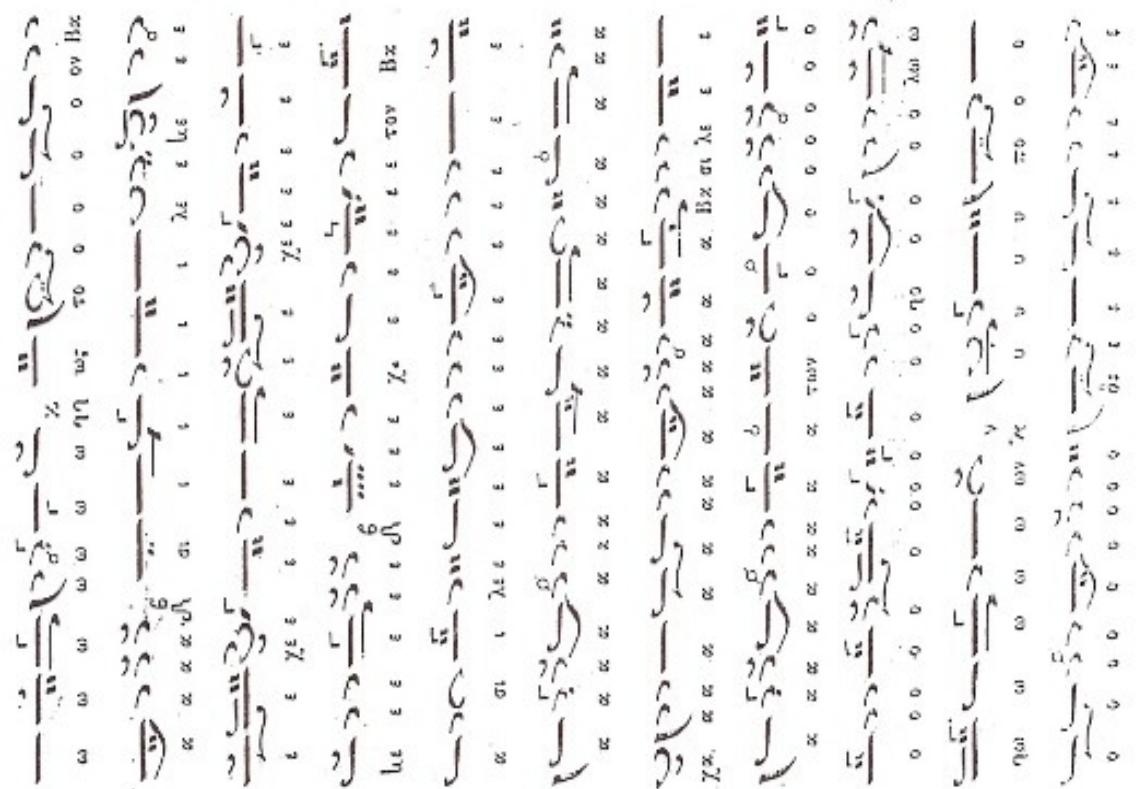
τοῦ Κουκουζέαν, ἔπειχνον, τὸ πάνοι-
μένον Η α. τινόν. Ήγος ἡ εἰ Ηα.

This image shows a single page from a medieval manuscript. The page is filled with dense, handwritten text in a Gothic script. The text is organized into two primary vertical columns. A red ink mark, possibly a signature or a note, is located near the top center of the page. The parchment appears aged and slightly yellowed.

Έκδοτική Δημυητριάδος
Σειρά: τψτμ - κχκ «έκπαλαι» α'.
Βόλος 2016

ISBN: 978-618-82128-6-2

